

Voortgangsrapportage operatie Inzicht in Kwaliteit

Operatie Inzicht in
Kwaliteit

Datum
27 september 2019

Bijlage 1 – departementale initiatieven

Introductie

Dit document vormt een bijlage bij de tweede voortgangsrapportage van de operatie Inzicht in Kwaliteit. Deze bijlage bevat informatie over de achttien concrete initiatieven waaraan met de departementen wordt gewerkt.

Het doel van de initiatieven is tweeledig: enerzijds het vergroten van de maatschappelijke toegevoegde waarde op specifieke beleidsterreinen en anderzijds ervaringen opdoen die helpen om het stelsel te verbeteren. Departementen hebben daarvoor zelf initiatieven aangedragen. Om tot een goede selectie van initiatieven te komen zijn drie criteria geformuleerd waar geschikte initiatieven aan moeten voldoen: [1] de mogelijkheid om maatschappelijke toegevoegde waarde te verhogen; [2] het potentiële leereffect; en [3] de diversiteit van het totale portfolio. Alle achttien initiatieven zijn inmiddels gestart. Departementen zijn zelf verantwoordelijk voor de uitvoering en het bewaken van de voortgang.

De achttien initiatieven kennen een grote diversiteit qua type evaluatie (ex ante, ex durante of ex post), type impact (focus op doelmatigheid en/of doeltreffendheid) en de verwachte doorlooptijd (enkele maanden tot vijf jaar). Ook bevinden de initiatieven zich op dit moment in verschillende fases; enkele bevinden zich in de opstartfase waarin hypothesen over de werking van beleid of beleidsinstrumenten worden opgesteld, terwijl andere initiatieven al worden uitgevoerd en de eerste bevindingen over de werking van beleid of beleidsinstrumenten bekend zijn.

In de eerste voortgangsrapportage¹ is het doel en het selectieproces van de achttien departementale initiatieven uitgebreid beschreven. Ook is per initiatief kort een toelichting, de potentieel maatschappelijk toegevoegde waarde en het beoogde leereffect uiteengezet. Deze bijlage bouwt voort op deze eerste voortgangsrapportage. We gaan daarbij dieper in op voorlopige lessen die we ten aanzien van evalueren kunnen trekken.

Leeswijzer

De bijlage start met een aantal overkoepelende lessen die we tentatief op basis van de initiatieven over evalueren kunnen trekken. Vervolgens bevat deze bijlage per initiatief een verdieping op de voortgang en de eerste inhoudelijke inzichten.

Overkoepelende lessen over evalueren

Eén van de doelen van de initiatieven is het opdoen van ervaringen die helpen om het stelsel te verbeteren. Deze ervaringen worden onder andere gebruikt als input om het richtpunt van de operatie en de ontwikkellijnen voor het evaluatiestelsel vorm te geven. Zoals in de hoofdbrief is beschreven is het verkrijgen en benutten van inzicht in de toegevoegde waarde van beleid omgeven met complexe opgaven en dilemma's. Ook binnen de achttien

¹ Kamerstukken II, 2018/19, 31 865. nr. 126.

initiatieven van OIIK doen deze opgaven en dilemma's zich voor. Soms zelfs nog sterker dan in de dagelijkse beleids- en uitvoeringspraktijk, omdat de initiatieven experimenteren met nieuwe of andere vormen van inzicht verkrijgen en evalueren. Zonder uitpuittend te zijn, schetsen we hieronder een aantal lessen over evalueren en geven we voorbeelden van wat de initiatieven doen om de maatschappelijke toegevoegde waarde van beleid zo groot mogelijk te maken. De geformuleerde lessen betreffen een eerste analyse van de tot nu toe opgedane ervaringen uit de initiatieven. Het is een eerste voorzet en nog geen doorwrochte analyse. We blijven continu bezig om lessen uit de initiatieven te trekken en daarop voort te bouwen. In de volgende voortgangsrapportage komen we daarom terug op de lessen. Deze lessen zijn veelal ook niet nieuw, maar de initiatieven geven meer inzicht hoe deze lessen in de praktijk kunnen worden toegepast in een complexe beleidscontext.

Les 1: Evaluaties als aangrijpingspunt voor verbetering

Deze eerste les gaat om het nadrukkelijk positioneren van evaluaties als *aangrijpingspunt* voor verbetering of bijsturing van bestaand beleid of beginpunt voor het formuleren van nieuw beleid. De opgave hier is om evalueren te positioneren als een continu proces dat is ingebed in de beleidscyclus.

In het concept van de *beleidscyclus* staat het idee van evaluatie als input voor beleidsaanpassing centraal. Toch is de praktijk vaak anders: inzichten uit evaluaties vinden maar beperkt hun weg naar beleidsverbetering.

De initiatieven tonen dat het ondanks deze hindernissen toch mogelijk is om met evaluaties rechtstreeks input te genereren voor beleidsverbetering. Een goed voorbeeld hiervan is de strategische agenda Hoger Onderwijs van het ministerie van OCW, één van de achttien initiatieven. Voor het eerst heeft het ministerie van OCW ervoor gekozen om de ontwikkeling van deze strategische agenda rechtstreeks te koppelen aan de uitkomsten van de beleidsdoorlichting Hoger Onderwijs. Inzichten uit de beleidsdoorlichting kunnen zo landen in de strategische prioriteiten voor het Hoger Onderwijs in de komende jaren.

Het OCW-initiatief bereikt door een slimme koppeling van processen een expliciete verbinding tussen evaluatie en beleidsontwikkeling. Daarbij spelen randvoorwaarden zoals *timing* en *bemensing* een belangrijke rol. *Timing* omdat de beleidsdoorlichting is gepland vóór de agenda-ontwikkeling en tussentijdse resultaten worden gedeeld met het team dat de strategische agenda ontwikkelt. *Bemensing* door het organiseren van overlap tussen betrokkenen bij de twee processen: in dit initiatief heeft de projectleider van de beleidsdoorlichting zitting in het strategische agenda-team. Die overlap in bemensing draagt er onder meer aan bij dat de onderzoeksvragen in de doorlichting relevantere input opleveren met het oog op beleidsontwikkeling dan in veel andere gevallen.

Het koppelen van een beleidsevaluatie aan agendaontwikkeling heeft daarnaast implicaties voor de *programming* van evaluatieonderzoek. Verantwoordelijken voor evaluatieonderzoek doen er goed aan om in de opdrachtverlening *expliciet in te gaan* op de vraag hoe de inzichten uit evaluatieonderzoek te laten landen in de beleidscyclus. Daarvoor kan het nodig zijn om de opdrachtverlening explicieter te linken aan de grote (strategische) beleidsvragen van dat moment. Een initiatief met expliciete aandacht voor de evaluatieprogramming is de pilot 'lerend evalueren' bij VWS. Daarbij wordt geëxperimenteerd met het *bottom-up* (vanuit de beleidsdirecties) opbouwen van de programming, waarbij de hypothese is dat dit tot relevantere onderzoeken zal leiden.

'Aan de voorkant' nadenken over het opzetten van monitoring is een belangrijke voorwaarde om evaluaties als aangrijpingspunt voor verbeteren in te zetten. Kennisgedreven bijsturing blijkt in de praktijk geregeld niet goed mogelijk omdat beleidsrelevante informatie niet is verzameld. Initiatieven waarbij wordt onderzocht hoe hier mee om te gaan zijn onder andere 'Evaluatiestructuur klimaatbeleid' (EZK), 'Circulaire economie' (IenW), 'Aardgasvrije wijken' (BZK) en 'Verdere integratie op de arbeidsmarkt' van SZW. Zo wordt in het SZW-initiatief in een evaluatiekader al bij de start van pilots vastgelegd op welke manier data dient te worden verzameld voor het beoordelen van de bijdrage van pilots aan beleidsdoelen.

Les 2: De verschillende rollen van de overheid vergen een brede invulling van doeltreffendheid en doelmatigheid

Maatschappelijke opgaven vragen steeds vaker om een andere rol van de overheid. Voor sommige opgaven is de overheid alleen wetgever of levert de overheid zelf prestaties. Steeds vaker treedt de overheid op als partner of participant in netwerken (bijvoorbeeld bij akkoorden, co-producties of in samenwerkingsverbanden). Bij veel beleidsterreinen is sprake van een combinatie van meerdere rollen waarmee de overheid op verschillende manieren invulling geeft aan haar maatschappelijke verantwoordelijkheid.

In het huidige Rijksbrede evaluatiestelsel staan de begrippen doeltreffendheid en doelmatigheid centraal, waarbij de nadruk in de praktijk vaak ligt op de doeltreffendheid en doelmatigheid van individuele beleidsinstrumenten. De initiatieven laten zien dat ook een bredere benadering mogelijk is. Deze vindt zijn oorsprong in de veranderende rol van de overheid in sommige beleidsvelden.

Het initiatief rond de monitoring van klimaatbeleid (EZK) is daarvan een duidelijk voorbeeld. Dat initiatief laat zien dat bij een andere rol van de overheid ook een andere evaluatieaanpak past. Het combineert een 'klassieke' evaluatie van de effectiviteit van verschillende beleidsinstrumenten met de bredere vraag of het stelsel dat wordt ingericht voor de aanpak van de klimaatopgave in overkoepelende zin passend en adequaat is voor het bereiken van de beleidsdoelstellingen. Belangrijke kernvragen zijn hier: voldoet het samenspel van actoren, instrumenten en condities om (in potentie) klimaatambities te kunnen realiseren? Welke 'mechanismen' worden verondersteld, en in hoeverre zijn aanzetten daarvan zichtbaar?

Les 3: Er is vaak meer mogelijk dan je denkt

Sommige beleidsvelden kenmerken zich door grote complexiteit, of door een beleidscontext die lastig evalueerbaar lijkt. Dat hoeft geen reden te zijn om de lat voor evalueren lager te leggen; er is vaak meer ruimte dan op het eerste gezicht mogelijk lijkt. Dat laat een aantal van de initiatieven zien.

Zo wordt bij het SZW-initiatief rond WGA-dienstverlening geprobeerd om een natuurlijk experiment met een interventie- en controlegroep op te zetten om een beleids-interventie experimenteel te testen. Daar blijkt ook dat het ontwikkelen van dit soort aanpakken alleen mogelijk is met steun van veel partijen: van departement tot Kamer tot uitvoeringsorganisatie tot stakeholders. Ruimte creëren voor leren vergt lef van betrokken partijen: de bereidheid om een stap te zetten met een op voorhand onbekend resultaat.

Een ander voorbeeld is het initiatief effectiviteit politieoptreden. Het in kaart brengen van de mate waarin de politie, de grootste werkgever van Nederland, berekend is op haar taak nu en in de toekomst, is zeer complex. Dat betekent echter niet dat het verkrijgen van inzicht hierin onmogelijk is. Een context-afhankelijke benadering is nodig: wat kan er in deze context wél? Het JenV-initiatief met betrekking tot de politie kiest tegen deze achtergrond ervoor om te beginnen met een specifieke, afgebakende functie binnen het politieapparaat, waardoor een leerervaring ontstaat die input kan zijn voor andere aspecten van de politieorganisatie.

Les 4: Creëer gezamenlijke leeromgevingen met de uitvoeringspraktijk

Het leren en evalueren van beleid is nu nog te vaak een zaak van de beleidskern van een ministerie, terwijl een bredere groep van actoren een belangrijke rol speelt als het gaat om het vergroten van inzicht in de werking van beleid.

De opgave is daarom om het perspectief van (keten)partners te betrekken in het *hele proces* van leren en evalueren. Een voorbeeld hiervan is het initiatief *indicatorontwikkeling handelsagenda* van BZ. In dit initiatief wordt nauw samengewerkt tussen de betreffende beleidsdirectie en de uitvoeringsketen.

In een vroeg stadium aandacht hebben voor de vraag of inzichten breed kunnen worden toegepast vergroot de kans op succes. Het SZW-initiatief 'Verdere Integratie op de Arbeidsmarkt' (VIA) is een voorbeeld van een initiatief dat zich al bij de *programming* van

evaluatie, bij de start van pilots, richt op de manier waarop de inzichten uit evaluatie(s) kunnen landen in de praktijk. Nog voordat evaluaties worden uitgevoerd, wordt er binnen dit initiatief al gewerkt aan zogenaamde *opschalingsagenda's*. Die zijn erop gericht om een infrastructuur te bouwen die klaar staat om inzichten, zodra ze beschikbaar komen, te vertalen naar de uitvoeringspraktijk. Binnen het initiatief wordt gebouwd aan gezamenlijke leeromgevingen, waarin stakeholders als gemeenten, werkgevers en onderwijsinstellingen de kennis die wordt opgedaan in evaluaties gaan delen en overdragen, gericht op vertaling naar de praktijk. Het hoeft dan niet te gaan om (eind)resultaten van evaluaties; ook hypothesen en voorlopige conclusies kunnen worden gedeeld.

Tot slot

Het kabinet is de operatie Inzicht in Kwaliteit gestart met als doel meer inzicht krijgen in de resultaten van beleid en daarnaar te handelen om de maatschappelijke toegevoegde waarde van beleid te vergroten. Om dat doel te bereiken zijn elders in deze voortgangsrapportage drie veranderopgaven geïdentificeerd. Bovenstaande lessen sluiten hier goed op aan en bieden aanknopingspunten hoe deze veranderopgaven te realiseren. Deze lessen zullen worden betrokken bij de kennisdeling tussen de initiatieven en bij het verder ontwikkelen van het evaluatiestelsel. Qua lessen zijn we nog niet klaar. Als operatie blijven we de komende tijd via de initiatieven lessen opdoen.

Verdieping per initiatief

Deze paragraaf bevat een overzicht van de voortgang per initiatief en beschrijft per initiatief de volgende onderdelen:

- Aanleiding, doelgroep en verwachte maatschappelijke toegevoegde waarde
- Stand van zaken uitvoering
- Eerste beleidsinhoudelijke inzichten
- Mijlpalen aankomende periode
- Vindplaats nadere toelichting (indien van toepassing)

Inhoudsopgave bij deze paragraaf:

Departement	Naam initiatief	Pagina
BZ	Indicatorontwikkeling uitvoering Handelsagenda	6
	Bijsturing veranderingsgerichte Nederlandse conflictpreventie inzet ('Early Warning Early Action')	8
BZK	Aardgasvrije wijken	10
DEF	Intensivering cyber, Defensie deel	12
EZK	Monitor Nederlandse digitaliseringsstrategie	14
	Evaluatiestructuur (nationaal) klimaatbeleid	16
FIN	Beleidsdoorlichting Financiering staatsschuld	18
	Doorlichting fiscale evaluaties	20
	Klantcontact Belastingdienst	22
IenW	Waterveiligheid	24
	Circulaire economie	26
J&V	Recidivebestrijding ('Koers en Kansen')	28

	Effectiviteit politieoptreden	31
LNV	Garantstelling Landbouw / Borgstelling MKB landbouwkredieten	33
OCW	Beleidsdoorlichting hoger onderwijs 'nieuwe stijl'	35
SZW	Verdere Integratie op de Arbeidsmarkt ('VIA')	37
	Persoonlijke dienstverlening door UWV	39
VWS	Pilot 'Lerend Evalueren'	41

BZ - Indicatorontwikkeling uitvoering Handelsagenda

Samenvatting initiatief

Het onderwerp van het initiatief is het (door)ontwikkelen van een monitoringssysteem voor resultaatmeting van beleid op internationaal ondernemen, waaronder specifiek de uitvoering van de Kamerbrief Handelsagenda. Met dit initiatief wil de Directie Internationaal Ondernemen (DIO) bijdragen aan een doeltreffende en doelmatige uitvoering van de Handelsagenda ten behoeve van het bedrijfsleven

Aanleiding, doelgroep en verwachte maatschappelijke toegevoegde waarde

Het meten van resultaten en/of effecten van het beleid om internationaal ondernemen te bevorderen is zowel methodologisch als qua data complex en nog volop in ontwikkeling. Dit initiatief draagt bij aan een verdere, versnelde ontwikkeling van het meten van resultaten/effecten.

De doelgroep van het initiatief is het bedrijfsleven dat het kabinet met instrumenten (bijvoorbeeld handelsmissies) beter wil ondersteunen bij internationaal ondernemen. Specifieke doelgroepen binnen het bedrijfsleven zijn het MKB, startups en vrouwelijke ondernemers.

Een brede ambitie, gedragen door overheid en bedrijfsleven, is het verhogen van het aandeel exportverdiensten (toegevoegde waarde) in het BBP (Commissie Buijink, Team Nederland: Samen sterker in de wereld, 2017). Met dit initiatief wil het kabinet meer inzicht krijgen in de vraag welke effecten beleidsinstrumenten hebben op de internationalisering van het Nederlands bedrijfsleven om de uitvoering van de Handelsagenda zo doelmatig en doeltreffend mogelijk te maken.

Stand van zaken uitvoering initiatief aan het eind van het tweede kwartaal 2019

Bij het initiatief is een groot aantal partijen betrokken. Direct betrokken zijn de directie Internationaal Onderzoek en Beleidsevaluatie (IOB), de Rijksdienst voor Ondernemend Nederland (RVO) die de internationaliseringsactiviteiten voor DIO uitvoert en het Centraal Bureau voor de Statistiek (CBS). Daarbij wordt gebruik gemaakt van de kennis en ervaring van het ministerie van Economische Zaken en Klimaat dat actief is op het terrein van het meer inzichtelijk maken van effecten van beleid (conform het in 2012 uitgebrachte rapport "Durf te meten" van de expertwerkgroep effectmeting, de commissie Theeuwes).

Er is sprake van een multidimensionale aanpak waarmee circa zes jaar geleden is gestart. De dimensies zijn:

1. Ontwikkeling van een Economisch BeleidsKader (EBK) - een kwantitatief en objectief uitgangspunt voor de prioritering van het landenbeleid.
2. Herinrichting van het instrumentarium op basis van vier resultaatsgebieden om zo resultaten/effecten beter te kunnen meten. Die indeling is tot stand gekomen in overleg met de RVO en gegeven advies van het wetenschappelijk instituut SEO Economisch Onderzoek. Daarbij is ook een portfolio-analyse uitgevoerd en gedeeld met het bedrijfsleven dat zich kon vinden in die nieuwe aanpak.
3. Betere registratie van gebruik(ers) van het instrumentarium door RVO, DIO en ambassades in het systeem Achilles. Dat systeem geeft sinds 2016 een steeds beter beeld en wordt nu ook gebruikt als monitoringsinstrument.
4. Verbeterde meting van het prestatievermogen van gebruikers sinds eind 2018. De daarop gerichte aangescherpte enquête is ontwikkeld gegeven advies van Technopolis (2018).

In dit initiatief neemt de kwantificeerbaarheid van effecten een centrale rol in. Daarvoor is al een aantal belangrijke stappen gezet:

1. Circa zes jaar is geleden gestart met een traject met CBS om te komen tot meer/betere microdata over internationalisering (handel en Nederlandse buitenlandse directe investeringen (BDI)) en ontwikkelingen van relevante concepten. Dat laatste is mede mogelijk gemaakt door financiering van het 'onderzoeksprogramma Globalisering' door het ministerie van BZ vanaf 2017. CBS heeft goede stappen gezet waardoor Nederland op dat terrein tot de internationale top behoort. Dat loopt via specifieke onderzoeksopdrachten waarvan de resultaten vervolgens worden gepubliceerd in een (kwartaal) Internationaliserings-Monitor (IM). Te denken valt aan IM's over het MKB, handel in diensten intra-EU en de recent gepubliceerde IM over handels/export-patronen. De daaruit verkregen inzichten worden meegenomen in de verdere uitvoering van het project.
2. In het jaarverslag 2018 Buitenlandse Handel en Ontwikkelingssamenwerking (BHOS) zijn op basis van data van het CBS voor het eerst begrotingsindicatoren opgenomen.
3. Gegeven die toenemende stroom aan CBS-data/informatie is ruim 2 jaar geleden gestart met het gebruik daarvan in effectstudies, waarbij ook gebruik wordt gemaakt van controlegroepen.

Eerste beleidsinhoudelijke inzichten

Het meten van (causale) effecten is complex en verkeert nog in een ontwikkelingsfase waarin wordt gekeken naar verdere verbeteringen, zowel qua methodologie als het verkrijgen van meer en betere data. De eerste, zeer voorlopige, inzichten waaraan dit initiatief heeft bijgedragen, zullen te vinden zijn in:

1. Een CBS-onderzoek in opdracht van IOB naar het gehele instrumentarium.
2. Een specifiek op het instrument economische missies toegesneden effectenonderzoek

Mijlpalen aankomende periode

Een aantal mijlpalen staat gepland voor 2019 en 2020:

- In september 2019 wordt door het CBS "Nederland handelsland 2019" gepubliceerd, een monitor die vervolgens jaarlijks wordt uitgebracht.
- In het eerste kwartaal van 2020 staat de oplevering van de beleidsevaluatie van de Subsidieregeling Starters International Business (SIB) gepland.

Een aantal mijlpalen voor de periode t/m 2021 is gedefinieerd:

- Op het gebied van data beschikken over de best mogelijke microdata buitenlandse directe investeringen en data met betrekking tot Internationale Handel in Diensten (IHD) extra-EU.
- Op methodologisch terrein de ontwikkeling van op specifieke instrumenten toegesneden effectmetingen.
- Een synthese van kwantitatief en kwalitatief effectenonderzoek.

Eind 2021 moet het initiatief zijn afgerond.

Vindplaats nadere toelichting (indien van toepassing)

[Handelsagenda \(oktober 2018\)](#)

BZ - Bijsturing veranderingsgerichte Nederlandse conflictpreventie inzet ('Early Warning Early Action')

Samenvatting initiatief

Het Early Warning Early Action initiatief heeft als doel om big data-instrumenten in te zetten voor het verbeteren van de informatiepositie van BZ-medewerkers op het gebied van conflictsituaties. Er worden drie specifieke dashboards ontwikkeld teneinde beter in staat te zijn om *early warnings* over dreigende conflicten eenvoudiger en tijdiger te identificeren en daarbij uiteindelijk beter prioriteiten te stellen.

Aanleiding, doelgroep en verwachte maatschappelijke toegevoegde waarde

Het concentreren van informatie over conflictsituaties op één plek leidt, zo is de verwachting, tot een sneller/vollediger/beter beeld van de situatie op de grond en in Den Haag. Dat moet vervolgens weer leiden tot snellere en betere beslissingen met betrekking tot Nederlandse inzet in (potentiële) conflictgebieden. Belangrijke succesfactor van het project is ook dat BZ-medewerkers minder tijd kwijt zijn aan het zoeken en vergaren van informatie uit verschillende bronnen en daardoor meer tijd overhouden voor hun kerntaken: analyseren en adviseren.

De verwachte maatschappelijke toegevoegde waarde is dat de betere informatievoorziening leidt tot effectievere en efficiëntere inzet van middelen en kwalitatief beter beleid.

Stand van zaken uitvoering initiatief aan het eind van het tweede kwartaal 2019

In samenwerking met het Datalab van BZ is een eerste bèta-versie ontwikkeld. Het betreft drie specifieke dashboards:

1. Grondoorzakendashboard: geeft inzicht en overzicht in structurele oorzaken van conflict en instabiliteit.
2. Veiligheidsmonitor: geeft inzicht in locatie-specifieke, actuele veiligheidssituatie en -ontwikkelingen.
3. Veiligheidsalerts: de tool produceert alerts wanneer op een bepaalde plek de actuele veiligheidssituatie wijzigt.

De functionaliteit van de producten is bepaald op basis van specifieke use cases voor Early Warning/Early Action binnen DVB (Directie Veiligheidsbeleid), maar de producten zijn voor meerdere afdelingen/directies binnen BZ interessant. Daarbij kan bijvoorbeeld ook worden gedacht aan input voor de BZ Reisadviezen. Er is een kleine groep gebruikers die de bèta versies nu gebruikt.

Eerste beleidsinhoudelijke inzichten

De producten worden nu slechts door een kleine groep collega's gebruikt en bevatten nog kinderziekten en performance-issues. Niettemin zijn de eerste reacties van de gebruikers over het inzicht dat de producten bieden en de potentie ervan op het gebied van het vergroten van effectiviteit en efficiëntie veelbelovend. Het kunnen visualiseren van trends in tijd en ruimte op tijdslijnen en kaarten wordt als nuttig ervaren. Ook zijn de specifieke filtermethoden die zijn ontwikkeld van toegevoegde waarde voor het snel inzicht krijgen in een bepaald soort ontwikkeling of veiligheidsrisico. Op het moment dat er een stabiele versie is van de producten zal in samenwerking met de directie Internationaal Onderzoek en Beleidsevaluatie (IOB) een nulmeting worden uitgevoerd bij nieuwe gebruikers, gevolgd door een survey eind 2020, teneinde inzicht te verkrijgen in de impact van de tools op de werkzaamheden van de gebruikers.

Mijlpalen aankomende periode

- Q4 2019: Er is een stabiele en gebruiksvriendelijke 1.0 versie van de dataproducten. Deze is geïntroduceerd bij een grotere groep gebruikers;
- Q2 2020: Feedback van de gebruikers is verzameld en waar mogelijk zijn de producten op basis hiervan verbeterd/aangepast;
- Q4 2020: Inzicht en rapportage over impact en daadwerkelijke toegevoegde waarde van de dataproducten m.b.t. effectiviteit en efficiëntere inzet van middelen.

Vindplaats nadere toelichting (indien van toepassing)

Niet van toepassing

BZK - Aardgasvrije wijken

Samenvatting initiatief

Het Programma Aardgasvrije Wijken (PAW) heeft tot doel om te leren hoe de wijkgerichte aanpak voor het aardgasvrij maken van de gebouwde omgeving moet worden ingericht en opgeschaald. Hiervoor wordt gebruik gemaakt van grootschalige proeftuinen (zogenaamde 100 wijkenaanpak) en een Kennis- en Leerprogramma (KLP). Basis voor het PAW is de wijkgerichte aanpak van de gebouwde omgeving (hoofdstuk C1.7) van het Klimaatakkoord van juni 2019.

Aanleiding, doelgroep en verwachte maatschappelijke toegevoegde waarde

In 2050 moeten alle wijken in Nederland aardgasvrij zijn. Als tussenstap moeten in 2030 1,5 miljoen woningen verduurzaamd zijn (aardgasvrij, aardgasvrij-ready of grootschalig geïsoleerd). Bij het realiseren van deze doelen is gekozen voor een wijkgerichte aanpak. Dit houdt onder andere in dat de regie voor de aardgastransitie van wijken bij gemeenten ligt.

Om te leren hoe wijken het beste aardgasvrij kunnen worden gemaakt is binnen het PAW gestart met grootschalige proeftuinen en een Kennis- en Leerprogramma (KLP). Het KLP heeft als doel alle gemeenten in Nederland te ondersteunen door het ophalen, uitwisselen en beschikbaar stellen van kennis. Daarnaast signaleert het PAW knelpunten en agendaert deze, indien ze zelf niet kunnen worden opgelost, op het juiste bestuurlijke niveau.

De doelgroep van het PAW is breed: alle gemeenten van Nederland en de stakeholders binnen die gemeenten, zoals de bewoners, eigenaren van gebouwen, woningcorporaties, netbeheerders, warmtebedrijven en de bouw- en installatiesector. In de aanpak staan bewoners en gebouweigenaren centraal. Zij moeten mee kunnen denken, doen en beslissen over de oplossingen in de wijk en de eigen woning.

Met de proeftuinen en het KLP willen we uiteindelijk leren hoe opschaling van de proeftuinen op een goede en betaalbare wijze gerealiseerd kan worden tot circa 200.000 woningen en andere gebouwen per jaar.

Stand van zaken uitvoering initiatief aan het eind van het tweede kwartaal 2019

In 2018 zijn - mede op basis van het advies van de Adviescommissie Aardgasvrije Wijken - de eerste 27 proeftuinen geselecteerd. Afspraken met de gemeenten over de uitvoering van een proeftuin zijn opgenomen in een convenant waarin onder andere is vastgelegd dat de wijk aardgasvrij wordt op basis van het ingediende uitvoeringsplan, dat over de voortgang wordt gerapporteerd en dat de geleerde lessen worden gedeeld.

In de eerste helft van 2019 hebben twee evaluaties plaatsgevonden over de eerste tranche proeftuinen en is gestart met inrichting van het systeem van monitoring. In het najaar van 2019 worden alle proeftuinen bezocht en wordt aan de hand van een vragenlijst (de kwalitatieve reflectieve monitor) de voortgang in kaart gebracht. Tevens wordt een kwantitatieve monitor opgezet en kan de voortgang van de proeftuinen middels een dashboard worden gevolgd. Ook wordt een wetenschappelijke analyse opgestart door het PBL met een wetenschappelijke klankbordgroep.

Eerste beleidsinhoudelijke inzichten

Op basis van de evaluatie van de eerdere Green Deal Aardgasvrije Wijken (2017-2018) is al kennis opgedaan over het aardgasvrij maken van wijken met name op gebied van analyse en planvorming, burgerparticipatie, financiering en samenwerking met stakeholders. Mede op basis hiervan is gestart met het PAW.

De eerste inzichten over de werking van de PAW proeftuinen zijn opgedaan in de evaluatie van de eerste tranche proeftuinen en is in mei 2019 verzonden aan de Tweede Kamer (inclusief rapporten van Twynstra Gudde en de Rebel Groep). De evaluatie is besproken met de Tweede Kamer in een algemeen overleg op 3 juli 2019. Een aantal interessante bevindingen uit de evaluatie zijn:

- De selectie van proeftuinen wordt als goed ervaren; de transparantie in het waarom wel/niet geselecteerd worden kan beter.
- Door de globale eerste uitvraag is er een grote spreiding in aanpak en kwaliteit; de financiële kant zoals de businesscase en de kosten/baten zijn moeilijk te vergelijken en zijn vaak niet op het vereiste niveau.

De nieuwe uitvraag voor circa 25 proeftuinen start in september 2019. De selectiecriteria voor de proeftuinen worden op basis van de inzichten uit de evaluatie van de eerste tranche aangescherpt. De criteria worden bijvoorbeeld meer gekwantificeerd op het gebied van het uitvoeringsplan en de businesscase (basiskwaliteit). Hierbij wordt een risicoanalyse gevraagd met terugvalopties. Ook wordt meer gevraagd van de beschrijving van de participatieaanpak en het meekoppelen met de andere opgaven in de wijk.

Het uiteindelijke doel van de proeftuinen is te leren hoe de opschaling van het aardgasvrij maken van wijken goed en betaalbaar kan worden vormgegeven. Daarbij wordt in de monitoring en evaluatie van de proeftuinen onder andere gekeken naar technische oplossingen, financiering, regie & organisatie, wet- en regelgeving, (bewoners)participatie en het meekoppelen met andere lokale opgaven.

Mijlpalen aankomende periode

- Q3 2019: start 2e uitvraag proeftuinen (sluiting Q1 2020)
- Q3-4 2019: Ronde van Nederland: PAW bezoekt alle provincies om de nieuwe uitvraag toe te lichten aan gemeenten en stakeholders en in gesprek te gaan.
- Q3-4 2019: uitvoering reflectieve monitor (tevens inrichting verdere systeem)
- Q4 2019: bestuurlijk overleg Klimaat & Energie met vaststelling programmaplan PAW
- Q4 2019: bestuurlijk overleg minister BZK met alle 27 proeftuinen
- Q4 2019: handreiking participatie inclusief participatieprincipes (versie 1)
- Q4 2019: eerste voortgangsrapportage PAW
- Q1 2020: eerste Nationale Congres Aardgasvrije Wijken (23 januari)
- Q1-2 2020: tweede ronde reflectieve monitor (hierna halfjaarlijks)
- Q2 2020: besluit selectie tweede tranche proeftuinen.
- Q4 2020: eerste wetenschappelijke analyse van PBL
- Q4 2020 (onder voorbehoud): tweede voortgangsrapportage PAW
- 2021/22: evaluatie PAW

Vindplaats nadere toelichting (indien van toepassing)

Rijksoverheid.nl (aardgasvrije wijken) en www.aardgasvrijewijken.nl

Programmaplan PAW (nog niet gepubliceerd)

DEF - Intensivering cyber, Defensie deel

Samenvatting initiatief

Initiatief om de effectiviteit van cybermaatregelen in kaart te brengen. Dit initiatief heeft betrekking op de Defensie intensivering van 20 mln. structureel uit het Regeerakkoord 'Vertrouwen in de toekomst'. De intensivering van cybersecurity Defensie is onderdeel van een breder, interdepartementaal programma, VNAC. De cybermaatregelen van Defensie hebben tot doel om [1] bij te dragen aan het minder aantrekkelijk worden van Nederland als doelwit voor cyberaanvallen ;[2] het verhogen van de digitale weerbaarheid van defensie en haar medewerkers ;[3] het voorkomen van digitale aanvallen van statelijke en niet statelijke actoren die een bedreiging kunnen vormen voor de nationale veiligheid.

Aanleiding, doelgroep en verwachte maatschappelijke toegevoegde waarde

In het Regeerakkoord 'Vertrouwen in de toekomst' is vastgesteld dat een versterking van de rol van Defensie in de digitale beveiliging en bewaking van Nederland vanuit haar grondwettelijke taken nodig is. De verslechtering van de internationale veiligheidscontext geeft hier ook aanleiding toe. Het initiatief in het kader van de operatie Inzicht in Kwaliteit richt zich primair op de VNAC middelen bij Defensie. De directe doelgroepen zijn de Militaire Inlichtingen en Veiligheidsdienst (MIVD), het Defensie Cyber Commando (DCC) en DefCERT. Deze drie onderdelen van Defensie houden zich bezig met het monitoren van en acteren op cyberaanvallen en het ontwikkelen van digitale slagkracht, dat o.a. bijdraagt aan de afschrikking van potentiële tegenstanders. De verwachte maatschappelijke toegevoegde waarde is de reductie van kans op en schade door cyberaanvallen.

Stand van zaken uitvoering initiatief aan het eind van het tweede kwartaal 2019

Dit initiatief heeft betrekking op het meten van effectiviteit van specifieke maatregelen binnen het departement van Defensie. De opzet is dan ook intern georganiseerd. Vanuit de beleidsmatige en de financiële kolom wordt met de drie betrokken uitvoeringsonderdelen (MIVD, DCC en DefCERT) de komende jaren in kaart gebracht wat de output en outcome resultaten zijn van de intensiveringen.

In het afgelopen half jaar is samen met de betrokken uitvoeringsonderdelen gewerkt aan het opzetten van een monitor, inclusief nulmeting, waarin deze resultaten periodiek zullen worden geregistreerd. De concrete aard van wat inhoudelijk gerealiseerd is kan hier, gezien het vertrouwelijke karakter hiervan, niet worden vermeld. Op hoofdlijnen kan wel worden vermeld dat Defensie bijvoorbeeld een deel van de cybergelden investeert in het opbouwen van haar digitale slagkracht, middels het Defensie Cyber Commando. Net als de andere operationele eenheden van Defensie, ontwikkelt het Cyber Commando zich om gereed te zijn voor inzet op het moment dat daarvoor een opdracht wordt gegeven door de regering.

Eerste beleidsinhoudelijke inzichten

Met het opzetten van de monitor wordt de aanname getoetst dat de intensiveringen leiden tot extra capaciteit en materieel waarmee effectiever kan worden ingezet op het acteren op en bestrijden van cyberaanvallen, alsmede de ontwikkeling van de eigen militaire digitale slagkracht. De financiële intensivering is gestart in 2019. Aangezien de intensivering deels bestaat uit nog te werven uitbreiding van (personele) capaciteit zal voor een deel outcome pas op termijn zichtbaar worden. Het eerste half jaar stond in het teken van implementatie van de maatregelen, werving van capaciteit en het opzetten van de monitor. Er zijn dus nog geen inhoudelijke inzichten over de effectiviteit.

Wel is een aantal inzichten te melden over de voortgang van deze pilot.

- Ten eerste is duidelijk geworden dat het op deze wijze opzetten van een monitor een wederzijdse behoefte vervult. Voor de Hoofddirectie Financiën en Control biedt het de mogelijkheid te leren hoe concrete vragen over outcome tot stand kunnen komen om zo inzicht te verkrijgen in mogelijke effecten van beleid. Voor de Defensie-onderdelen is het een mogelijkheid om de inhoudelijke effecten van hun inzet te volgen en waar nodig bij te sturen.
- Ten tweede is gebleken dat het meten van echte outcome (wat zijn de maatschappelijke effecten?) op dit moment niet goed mogelijk is. De impact van cybermaatregelen op de nationale veiligheid is niet objectief vast te stellen omdat niet kan worden bepaald wat het effect zou zijn als deze maatregelen niet waren genomen. Daarnaast kan niet vastgesteld worden hoeveel cyberaanvallen er in totaal hebben plaatsgevonden (en daarmee wat de effectiviteit van Defensie is om hier tegen op te treden), omdat we immers niet weten wat we niet zien. Dit is in de pilot ondervangen door ons te richten op de effecten voor Defensie, waarbij gekeken wordt naar de toename van succesvolle interventies of afgeweerde digitale aanvallen, dan wel de afname van onsuccesvolle interventies of afgeweerde aanvallen.
- Ten derde werd al snel duidelijk dat vrijwel alle resultaten met betrekking tot cybersecurity betrouwbaar zijn, en dus niet geschikt voor een openbare rapportage. Dit staat op gespannen voet met de operatie Inzicht in Kwaliteit, die staat voor kennisdeling en transparantie. Dit kan ondervangen worden door de monitorresultaten van de specifieke uitvoeringsonderdelen aan de Tweede Kamer te rapporteren waarbij de rapportage wordt geborgd in de reguliere gerubriceerde rapportagelijst.

Tot slot maakt deze investering onderdeel uit van een interdepartementale strategie. Voor de rapportage over de output en outcome bestaan afhankelijkheden met andere departementen die niet noodzakelijkerwijs onderdeel uitmaken van de pilot. Hierdoor is extra afstemming noodzakelijk.

Mijlpalen aankomende periode

Ten tijde van het verschijnen van deze rapportage zullen de vragensets voor de drie uitvoeringsonderdelen (MIVD, DCC en DefCERT) gereed zijn, met waar mogelijk een nulmeting, een planning en de eerste realisatiecijfers. Hierbij wel de kanttekening dat het doorontwikkelen van een beperkt aantal vragen een langere doorlooptijd heeft en dat op sommige vragen pas op de middellange termijn antwoord kan worden gegeven. In de daaropvolgende periode zal deze monitor verder worden gevuld met de resterende nulmetingen en de realisatiecijfers. Concreet zijn daarmee de volgende mijlpalen te benoemen:

- Q4 2019: Nulmeting en eerste resultaten monitoring
- Q2 2020: Voortgangsrapportage op basis van resultaten monitoring t/m Q2 2020
- Q4 2020: Voortgangsrapportage op basis van resultaten monitoring t/m Q4 2020

Zoals eerder aangegeven zijn de inhoudelijke resultaten van de monitoring niet geschikt voor openbare rapportage.

Vindplaats nadere toelichting (indien van toepassing)

Over dit initiatief is de Tweede Kamer geïnformeerd in Kamerbrief 2018-2019 31865 nr. 138

EZK - Monitor Nederlandse digitaliseringsstrategie

Samenvatting initiatief

De monitor Nederlandse digitaliseringsstrategie is ontwikkeld voor het monitoren van de Nederlandse Digitaliseringsstrategie (NDS). Dit initiatief is gericht op het (door)ontwikkelen van de monitor. Concreet betekent dit dat er een analytisch kader is vastgesteld en daarna voor zo ver mogelijk gevuld met indicatoren voor een dashboard. Het gaat hierbij om indicatoren die een algemeen beeld geven van de Nederlandse digitale economie in internationaal perspectief en een set van indicatoren die de voortgang van de beleidsinterventies meten.

Aanleiding, doelgroep en verwachte maatschappelijke toegevoegde waarde

De Nederlandse Digitaliseringsstrategie (NDS, 2018) is een Rijksbreed beleidsdocument. Hoofddoel is dat Nederland de economische en maatschappelijke kansen van digitalisering verzilvert. De NDS kent een jaarlijkse update en voortgangsrapportage (NDS 2.0, 2019) aan de Tweede Kamer. De ambitie van het kabinet zoals geformuleerd in de NDS 2.0 is drieledig: [1] digitaal koploper van Europa worden met Nederland als pionier en proeftuin op het gebied van verantwoorde digitale innovatie; [2] iedereen moet mee kunnen doen in de digitale transformatie; [3] het creëren van een goede vertrouwensbasis voor de digitale economie, overheid en maatschappij.

NDS bevat acties voor een aantal sectoren/domeinen in Nederland. Het betreft het MBK, de industrie, de mobiliteitssector, de zorg, de landbouwsector, de energiesector, het onderwijs en de overheid zelf. Dit zijn de belangrijkste doelgroepen van het beleid.

De monitor vormt een eerste aanzet om de digitalisering van de Nederlandse maatschappij en economie in beeld te brengen, vanuit de aanname dat digitalisering een belangrijke factor is voor economische groei. De potentiële maatschappelijk toegevoegde waarde van de monitor is dat hij helpt om beleid sneller bij te sturen om doelstellingen te behalen. Daarnaast heeft de monitor ook een potentieel leereffect voor het evaluatiestelsel: in plaats van het traditionele 'uitvoeren en terugkijken' richt het initiatief zich op inzicht via 'monitoren en bijsturen'. Dit initiatief leert hoe een monitor voor een complex beleidsterrein met vele actoren zodanig kan worden ontwikkeld, dat die de overheid in staat stelt om het beleid waar nodig bij te sturen.

Stand van zaken uitvoering initiatief aan het eind van het tweede kwartaal 2019

Een aantal specifieke beleidsagenda's is inmiddels ontwikkeld die onderdeel uitmaken van de uitwerking van de NDS, waaronder de Nederlandse Cyber Security Agenda, het Strategisch Actieplan AI (nog te verschijnen) en het Actieplan Digitale Connectiviteit.

In juli 2019 is tevens de eerste voortgangsrapportage en actualisatie van de Nederlandse Digitaliseringsstrategie (2.0) naar de Kamer verzonden. Onder toezicht van het interdepartementaal directeurenoverleg digitalisering wordt binnen de directie Digitale Economie van EZK gewerkt aan de coördinatie van de NDS 2.0 en aan de update en herziening van de monitor NDS.

Daarnaast wordt momenteel een discussienota opgesteld om de monitor te verdiepen, aan te vullen en om een directer verband te kunnen leggen tussen beleid en beleidseffecten. Daarmee wordt een basis te verschaffen voor het bijsturen en de evaluatie van het NDS-beleid. Om meer inzicht te krijgen in de manier waarop de link tussen beleid en de beleidseffecten kan worden gemeten, wordt op een specifiek onderdeel van de NDS gefocust en een pilot gestart. Hiervoor is het onderwerp digitale kwetsbaarheden en de daarop gerichte beleidsinitiatieven gekozen.

Eerste beleidsinhoudelijke inzichten

De monitor Nederland Digitaal geeft een (jaarlijks te actualiseren) cijfermatig beeld van de digitalisering van de economie en maatschappij in Nederland. Aan de hand van een aantal indicatoren heeft dat onder andere de volgende inzichten opgeleverd:

- Digitalisering van de economie is substantieel, en draagt substantieel bij aan de welvaart en economische groei in Nederland: ICT-investeringen zijn goed voor 25% van de economische groei. De 74.000 ICT-bedrijven leveren 439.000 banen en produceren 5 % van het BNP. Met name ICT-dienstverlenende bedrijven zijn belangrijk: zij verdubbelden sinds 2007 in aantal tot 65.000 bedrijven in 2016.
- Nederland staat 4e op de Europese Digital Economy and Society Index (DESI) van de Europese Commissie: 2e op digitale connectiviteit en menselijk kapitaal, 4e in publieke digitale diensten, 5e in internetgebruik en 10e als het gaat om de integratie van digitale technologie in bedrijven – waarbij met name het (traditionele) kleine MKB aandacht behoeft.
- Tevens biedt de monitor inzicht in de digitalisering van verschillende sectoren en domeinen als zorg, onderwijs, energie, industrie en landbouw.

Voor de indicatoren om de voortgang van de beleidsinterventies te meten zijn er nog witte vlekken die moeten worden ingevuld. Het doel van de pilot 'digitale kwetsbaarheden' is het verkleinen van de kloof tussen de output van beleidsacties enerzijds en (impact op de) digitalisering anderzijds.

Naast bovengenoemde uitkomsten, heeft de monitor geleid tot de volgende observaties en ervaringen:

- Kennis over de lacunes in het cijfermateriaal: digitalisering is complex, verandert snel en wordt vaak niet systematisch meegenomen in statistieken.
- De monitor geeft inzicht in de kloof tussen output, (outcome) en impact.
- Digitalisering is een transformatie-opgave.
- Monitoring van een complexe transitie waarvoor jaarlijkse nieuwe beleidsacties worden geformuleerd en nieuwe (vaak disruptieve) ontwikkelingen plaatsvinden, is complex.

Mijlpalen aankomende periode

- Q3 2019: uitwerking van pilot digitale kwetsbaarheden om een link te leggen tussen een beleidsinterventie van de NDS en de gemeten verandering.
- Q4 2019: update monitor NDS in gang gezet, na besluitvorming en opdrachtverstrekking gewenste uitbreidingen; begin uitvoering pilot (kwalitatief evaluatieonderzoek naar impact beleid).
- Q2 2020: publicatie update monitor NDS, met de ambitie om de (inter)departementale inzichten in de toegevoegde waarde van de beleidsacties in NDS 2.0 te vergroten, door een directer verband te construeren tussen beleid en beleidseffecten, als basis voor het bijsturen en de evaluatie van het NDS-beleid.
- Q3 2020: uitvoering pilot digitale kwetsbaarheden afgerond.
- Q4 2020: voorbereiding update monitor NDS 2021 (inclusief vervolgstappen richting IIK) afgerond.

Vindplaats nadere toelichting (indien van toepassing)

<https://www.rijksoverheid.nl/documenten/rapporten/2019/07/05/nederlandse-digitaliseringsstrategie-2.0>

<https://www.rijksoverheid.nl/documenten/kamerstukken/2019/07/05/kamerbrief-over-voortgangsrapportage-en-actualisatie-nederlandse-digitaliseringsstrategie>

EZK - Evaluatiestructuur (nationaal) klimaatbeleid

Samenvatting initiatief

Op 28 mei 2019 is door de Eerste Kamer de Klimaatwet aangenomen waarin de klimaatdoelstellingen voor de regering staan. Met de inwerkingtreding hiervan zal jaarlijks op de vierde donderdag in oktober een klimaatnota aan de Tweede Kamer worden toegestuurd waarin onder andere wordt gerapporteerd over de voortgang van de realisatie en effectiviteit van het klimaatbeleid en daarmee het behalen van de doelstellingen in de klimaatwet. Om deze jaarlijkse nota van relevante informatie te voorzien wordt een monitoring en evaluatiestructuur voor het nationale klimaatbeleid opgezet.

Aanleiding, doelgroep en verwachte maatschappelijke toegevoegde waarde

Eind 2018 verscheen de beleidsdoorlichting van artikel 19 van de oorspronkelijke begroting van het (toenmalige) ministere van Infrastructuur en Milieu. Doel van het artikel was 'het tegengaan van klimaatverandering door menselijk handelen'. In grote lijnen komt uit de beleidsdoorlichting naar voren dat er (voorzichtige) aanwijzingen zijn dat het beleid doelmatig was, maar dat het aanwezige onderzoeksmateriaal te versnipperd was om steviger conclusies te trekken over doelmatigheid en doeltreffendheid. Er werd dan ook de aanbeveling gedaan om een integraal evaluatieplan te maken. In de kabinetsreactie op deze doorlichting werd deze aanbeveling omarmd.

De inwerkingtreding van de klimaatwet per 1 september 2019 en de start van de uitvoering van de afspraken en maatregelen uit het klimaatakkoord in de 2e helft van 2019 vormen een goed moment om nu aan de start een goede integrale monitoring en evaluatiestructuur op poten te zetten zodat bij een volgende overall evaluatie betere informatie voorhanden is die minder versnipperd is. Er worden daartoe een monitor en een evaluatieagenda ontwikkeld die over de departementsgrenzen heen kijkt; dit is nodig omdat het klimaatbeleid raakt aan de beleidsterreinen van verschillende departementen.

Klimaatbeleid is lerend beleid. De doelen zijn bekend, de weg ernaartoe kent nog vele onzekerheden. Beleid moet rekening houden met onzekerheden en erop inspelen. Beleid staat niet 30 jaar vast; op de weg naar 2030 en 2050 zal bijsturing en bijstelling nodig zijn. Evaluatie moet hieraan dienend zijn. Tussen beleidsformulering en CO₂-reductie zitten veel stappen. Om daarop zicht te krijgen moet systematisch kennis worden opgedaan over de voortgang en effecten van beleid. Diepte-inzicht op verschillende niveaus moet helpen om belemmeringen of juist nieuwe aangrijpingspunten voor beleid te identificeren zodat bijsturing en bijstelling hierop kan worden gebaseerd. Een goede structuur voor monitoring & evaluatie van klimaatbeleid kan worden gebruikt voor:

- rapportage en verantwoording over het klimaatbeleid in de klimaatnota;
- het faciliteren van het gesprek over de voortgang tussen de verschillende partijen die betrokken zijn bij de uitvoering van het klimaatakkoord;
- het signaleren van mogelijke knelpunten in de uitvoering zodat beleid hierop gedurende de rit kan worden aangepast.

De doelgroepen zijn daarmee het Rijk, mede-overheden, partijen die in de uitvoering bij het beleid betrokken zijn, de Tweede Kamer en de burger.

Stand van zaken uitvoering initiatief aan het eind van het tweede kwartaal 2019

Omdat het klimaatbeleid meerdere departementen betreft is gestart met de oprichting van een interdepartementale werkgroep monitoring en evaluatie klimaatbeleid. Deze werkgroep komt sinds begin 2019 maandelijks bijeen.

In de komende maanden wordt de voortgangsmonitor per sector verder uitgewerkt. Dit najaar zal de opzet naar de Tweede Kamer worden verstuurd. Daarnaast wordt nu gewerkt aan de hoofdlijnen voor een integrale evaluatieagenda voor het klimaatbeleid.

Eerste beleidsinhoudelijke inzichten

Met de departementen die betrokken zijn bij het klimaatbeleid is gewerkt aan een gemeenschappelijk begrippenkader. Dit begrippenkader dient als basis voor de verdere uitwerking van de monitoring. De monitoring vindt plaats op vier niveaus:

- zijn de afspraken of maatregelen van het klimaatbeleid uitgevoerd?
- zijn de randvoorwaarden voor de transitie aanwezig?
- vinden er veranderingen plaats in het gedrag van de doelgroep?
- worden de beoogde beleidsresultaten behaald?

Op elk van de niveaus worden relevante indicatoren geselecteerd. De werkwijze maakt de beleidstheorie achter het beleid expliciet zodat een basis wordt gelegd voor de latere evaluatie.

Mijlpalen aankomende periode

- Q4 2019: Hoofdlijnen opzet monitor naar de Tweede Kamer
- Q1 2020: Evaluatieagenda gereed
- Q2 2020: De voortgangsmonitor is in uitvoering
- Q4 2020: Vierde donderdag oktober 2020: eerste publicatie van de voortgangsmonitor bij de klimaatnota

Vindplaats nadere toelichting (indien van toepassing)

Kamerbrief met kabinetsreactie op de beleidsdoorlichting klimaat:

<https://www.rijksoverheid.nl/documenten/kamerstukken/2018/12/10/kamerbrief-kabinetsreactie-op-beleidsdoorlichting-klimaat>

Klimaatakkoord met passage over voortgangsmonitoring:

<https://www.rijksoverheid.nl/documenten/rapporten/2019/06/28/klimaatakkoord>

FIN - Beleidsdoorlichting Financiering staatsschuld

Samenvatting initiatief

Het Agentschap is namens de minister van Financiën verantwoordelijk voor de financiering van de staatsschuld. Doelstelling is schuldfinanciering tegen zo laag mogelijke kosten, met zo min mogelijk risico voor de begroting (artikel 11 Begrotingshoofdstuk IX). Het Agentschap hanteert een vierjarig beleidskader om deze doelstelling te halen. De doeltreffendheid en doelmatigheid van het beleidskader 2016-2019 wordt in deze beleidsdoorlichting onderzocht. De resultaten worden meegenomen bij het opstellen van het nieuwe beleidskader dat ingaat op 1 januari 2020.

Aanleiding, doelgroep en verwachte maatschappelijke toegevoegde waarde

De staatsschuld wordt gefinancierd voor het Rijk en daarmee is de doelgroep dus uiteindelijk de Nederlandse belastingbetaler. De rentekosten in verband met de staatsschuldfinanciering vormen een substantiële kostenpost voor de begroting (circa Euro 6 miljard bruto in 2018). De beleidsdoorlichting kan inzichten geven voor verbetering van doelmatigheid en doeltreffendheid in het nieuwe beleidskader. Eventuele besparingen kunnen ruimte geven voor beleid, lastenverlichting of snellere afbouw van de staatsschuld. De maatschappelijke toegevoegde waarde volgt uit een zo efficiënt mogelijke afruil tussen lagere rentekosten (en meer ruimte voor beleid, lastenverlichting en aflossing staatsschuld) en meer begrotingszekerheid (en dus stabielere en betrouwbaardere overheidsfinanciën).

Stand van zaken uitvoering initiatief aan het eind van het tweede kwartaal 2019

De centrale onderzoeksvraag in de beleidsdoorlichting luidt: 'in hoeverre heeft het gevoerde beleid bijgedragen aan schuldfinanciering tegen zo laag mogelijke kosten onder acceptabel risico voor de begroting?' Het Agentschap heeft deze vraag opgeknipt in twee deelvragen, en die laten onderzoeken door een extern onderzoeksbureau, Stichting Economisch Onderzoek SEO, uit Amsterdam. De deelvragen zijn:

- (i) hoe en in welke mate heeft het renterisicobeleid bijgedragen aan staatsschuldfinanciering tegen zo laag mogelijke kosten onder acceptabel risico voor de begroting?; en
- (ii) hoe en in welke mate heeft het financieringsbeleid, en de wijzigingen daarin, bijgedragen aan staatsschuldfinanciering tegen zo laag mogelijke kosten onder acceptabel risico voor de begroting? Is er ruimte voor meer flexibiliteit binnen het financieringsbeleid om efficiëntie te vergroten, zonder dat het risico toeneemt?

Het onderzoek wordt uitgevoerd aan de hand van alle beschikbare openbare informatie, zoals de begroting, het jaarverslag, de vorige beleidsdoorlichting uit 2015 en publicaties van bijvoorbeeld IMF en Wereldbank. Daarbij worden zowel kwantitatieve als kwalitatieve onderzoeksmethoden toegepast.

De bevindingen van SEO worden momenteel bestudeerd en verwerkt in de beleidsdoorlichting en waar nodig aangevuld met eigen analyses. In december zal de beleidsdoorlichting, samen met het onderzoeksrapport van SEO en kabinetsreactie aan de Tweede Kamer worden gezonden. In de kabinetsreactie zal ook worden ingegaan op het nieuwe beleidskader.

Eerste beleidsinhoudelijke inzichten

Onderzocht wordt of het renterisicobeleid en het financieringsbeleid dat het Agentschap hanteerde in 2016-2019, aansluit bij de internationaal geaccepteerde richtlijnen voor schuldfinanciering zoals geformuleerd door IMF en Wereldbank én of daarmee de schuld doeltreffend en doelmatig is gefinancierd. Bij schuldfinanciering vindt een afruil plaats tussen (rente)kosten en (begrotings)risico: in de regel geldt dat hoe langer (korter) de

rente op een lening wordt vastgezet, hoe hoger (lager) die rente is. Er bestaat dus een afruil tussen het verlagen van de rentelasten voor de financiering van de staatsschuld, en het verminderen van het risico dat renteschommelingen gevolgen hebben op de begroting. Het Agentschap streeft ernaar die afruil zo efficiënt mogelijk te doen, zowel op de korte als de langere termijn.

Het Agentschap hanteerde daartoe in de periode 2016-2019 een aantal kwantitatieve risico-indicatoren vastgelegd in het renterisicobeleid (gemiddelde looptijd en de hoogte van de kortetermijn schuld ten opzichte van de totale schuld). De impliciete hypothese daarbij was dat door te sturen op deze kwantitatieve risico-indicatoren automatisch een doelmatige portefeuille zou worden bereikt met zo laag mogelijke kosten bij een risico dat gelijk of lager is aan het risico van het beleid uit de vorige periode. Getoetst wordt of hier inderdaad sprake van was. Daarbij wordt tevens onderzocht of is voldaan aan de kwalitatieve kernwaardes die het Agentschap hanteert - consistentie, transparantie en liquiditeit – en of dat heeft bijgedragen aan schuldfinanciering tegen zo laag mogelijke kosten onder acceptabel risico voor de begroting.

Mede op basis van het onderzoek van SEO lijken de eerste voorlopige bevindingen erop te duiden dat het Agentschap in de periode 2016-2019 heeft voldaan aan de kwantitatieve risico-indicatoren en internationaal gehanteerde kwalitatieve principes en dat dit heeft bijgedragen aan de algemene doelstelling: schuldfinanciering tegen zo laag mogelijke rentekosten onder acceptabel risico voor de begroting. De conclusies over de doelmatigheid en doeltreffendheid en eventuele aanbevelingen voor een nieuw beleidskader worden op dit moment geformuleerd.

Mijlpalen aankomende periode

De beleidsdoorlichting wordt op dit moment geschreven en aanbidding aan de Tweede Kamer is voorzien voor december 2019, samen met een advies van een externe deskundige, het onderzoeksrapport van SEO en een kabinetsreactie. In de kabinetsreactie zal ook worden ingegaan op het nieuwe beleidskader.

Vindplaats nadere toelichting (indien van toepassing)

De minister van Financiën heeft de Tweede Kamer per brief van 14 september 2018 geïnformeerd over de onderzoeksopzet van deze beleidsdoorlichting (Kamerstukken II, 2017/18, 31 935, nr 50).

FIN - Doorlichting fiscale evaluaties

Samenvatting initiatief

Het doel van de doorlichting is om lessen te trekken over het effectief inzetten van evaluaties om het fiscale beleid te verbeteren. Hiertoe worden de evaluaties van fiscale regelingen tussen 2010 en 2018 (31 stuks) geanalyseerd. In hoeverre worden uitspraken gedaan over doeltreffendheid en doelmatigheid en leidt dit tot beleidsaanbevelingen en implementatie daarvan? Zijn er bepaalde factoren die bijdragen aan nuttige evaluaties?

Aanleiding, doelgroep en verwachte maatschappelijke toegevoegde waarde

In 2010 is een analyse gedaan van de evaluaties van de fiscale regelingen die de vijf voorgaande jaren waren gedaan. Er is nu voldoende tijd verstreken om opnieuw de evaluaties tegen het licht te houden, vast te stellen of de aanbevelingen van het vorige onderzoek zijn opgevolgd en om dieper in te gaan op de kwaliteit van de evaluaties. Ook de uitbreiding die sinds 2016 is gedaan van de lijst fiscale regelingen in de Miljoenennota is een aanleiding om opnieuw naar het evaluatiestelsel te kijken. Het doel van dit initiatief is uiteindelijk dat evaluaties effectiever worden ingezet en leiden tot het verbeteren of omvormen van fiscale regelingen. De burger profiteert hiervan, aangezien hij/zij baat heeft bij zo doeltreffend en doelmatig mogelijk (fiscaal) beleid. Om dit te bereiken is dit initiatief gericht op het evaluatiestelsel en op de mensen die betrokken zijn bij het maken van beleid en het evalueren van fiscale regelingen. De bedoeling is om hen zo goed mogelijk in staat te stellen om zinvolle evaluaties te doen waarin de goede vragen worden gesteld en kunnen worden beantwoord.

Stand van zaken uitvoering initiatief aan het eind van het tweede kwartaal 2019

Het onderzoek wordt uitgevoerd door medewerkers van Financiën in samenwerking met collega's bij de vakdepartementen. Medewerkers van Financiën hebben de afgelopen maanden een inventarisatie opgesteld van de aspecten die in de evaluaties tussen 2010 en 2018 aan bod zijn gekomen, in relatie tot de eisen van de RPE en de begrotingsvoorschriften. De vakdepartementen hebben aangegeven in hoeverre de beleidsaanbevelingen zijn opgevolgd en wat de evaluatie hebben geleerd. Nu wordt gewerkt aan een eerste overkoepelende analyse.

Eerste beleidsinhoudelijke inzichten

De evaluaties lopen sterk uiteen qua aard en getrokken conclusies. Sommige evaluaties beogen bijvoorbeeld expliciet om het effect van een regeling kwantitatief te meten (zoals de milieu-investeringsaftrek), terwijl andere evaluaties meer beschrijvend zijn en de beleidstheorie helder onderbouwen (zoals de tonnageregeling voor de scheepvaart). Dit onderscheid lijkt samen te hangen met de verscheidenheid in fiscale regelingen wat betreft doelstelling, beleidsverantwoordelijk departement, vormgeving en beschikbaarheid van data. Zo verschilt een fiscaal instrument op een bepaald beleidsterrein van een vakdepartement sterk van een wetsbepaling die dient voor een doelmatige heffing. Overwogen kan worden om duidelijker af te spreken welke vormen van evaluatie bij welke fiscale regelingen van toepassing zijn en welke eisen in verschillende gevallen worden gesteld.

Mijlpalen aankomende periode

De resterende stappen zijn om de analyse te bespreken met de departementen en lessen te trekken ter verbetering van het evaluatiestelsel. De resultaten worden ook besproken met verschillende partijen binnen Financiën en met externe experts. De planning is dat het eindrapport in december 2019 opgeleverd wordt.

Vindplaats nadere toelichting (indien van toepassing)

Niet van toepassing

FIN - Klantcontact Belastingdienst

Samenvatting initiatief

Met het initiatief "Klantcontact" wil de Belastingdienst een verbetering gaan realiseren in de kwaliteit van vraagbeantwoording bij de BelastingTelefoon voor complexe vragen over wet- en regelgeving. Het initiatief richt zich specifiek op vragen over omzetbelasting (BTW) in relatie tot zonnepanelen. Verbeterde vraagbeantwoording resulteert naar verwachting in minder vaak klantcontact en tot meer duidelijkheid voor de belastingplichtige (in één keer goed).

Aanleiding, doelgroep en verwachte maatschappelijke toegevoegde waarde

Jaarlijks ontvangt de BelastingTelefoon tussen de 10 en 13 miljoen vragen van burgers en bedrijven. Een deel van de vragen is te definiëren als complexe vragen over wet- en regelgeving. Jaarlijks komen circa 92.000 van deze vragen binnen bij het team dat vragen over de omzetbelasting beantwoordt (team OB2). Circa een kwart van de vragen bij OB2 betreft vragen over zonnepanelen. Dit betreft veelal complexe vragen waar specialistische kennis voor nodig is. De doelgroep die vragen heeft op dit terrein bestaat uit particuliere belastingplichtigen die door aanschaf van zonnepanelen te maken krijgen met Omzetbelasting, ondernemers die (al dan niet particulier) zonnepanelen hebben aangeschaft en fiscaal dienstverleners.

Het streven is om te gaan werken met een dedicated team dat alleen op het thema 'zonnepanelen' vragen zal beantwoorden. Dit heeft voor belastingplichtigen het voordeel dat de medewerkers van de BelastingTelefoon meer gespecialiseerd zijn en daardoor vragen beter kunnen beantwoorden. Beter wordt daarbij gedefinieerd als 'vaker juist en volledig'. De BelastingTelefoon kan daarnaast medewerkers gericht opleiden in een kortere periode. De ambitie is om bij een positief resultaat met meer specialistische expertiseteams complexe vragen beter telefonisch te beantwoorden.

Stand van zaken uitvoering initiatief aan het eind van het tweede kwartaal 2019

De afgelopen maanden is in kaart gebracht welke mogelijkheden er zijn om de kwaliteit van de vraagbeantwoording te verhogen, hoe dat te meten is en welke maatregelen intern genomen moeten worden om dit initiatief mogelijk te maken. De benodigde maatregelen betreft onder meer:

- mogelijk maken om vanuit de eerstelijns medewerkers direct door te verbinden naar een "team zonnepanelen";
- de opleiding voor medewerkers moet een specifieke module krijgen gericht op zonnepanelen;
- een goede planning maken voor de bezetting van het team;
- oplossingen vinden om goed om te gaan met pieken en dalen in het vraagaanbod.

Hierin wordt nauw samengewerkt met de werkvloer (medewerkers en management in het callcenter). Het oordeel van de werkvloer over de nieuwe werkwijze is een belangrijk element in het welslagen van het initiatief. Het projectteam gaat hierover in gesprek met de medewerkers.

Er wordt nu gewerkt aan een (experimenteel) onderzoeksdesign, waarmee de kwaliteit van vraagbeantwoording in kaart kan worden gebracht. Daarmee worden de effecten van het initiatief inzichtelijk. Het is ongewenst dat het inrichten van een team zonnepanelen onbedoelde neveneffecten heeft op bijvoorbeeld de wachttijd, afhandeltijd van het gesprek of het aantal doorverbindingen. Om dat inzichtelijk te maken moet dergelijke bedrijfsinformatie, die binnen de BelastingTelefoon beschikbaar is, ook op het OB2-niveau (én team zonnepanelen) worden verzameld. Op dit moment is die informatie nog niet op OB2-niveau beschikbaar. Er wordt nu gewerkt aan een systematiek om dergelijke

bedrijfsinformatie op het OB2-niveau te verzamelen. Dit is niet alleen nodig om te kunnen meten, maar ook om een goede teambezetting op zonnepanelen te kunnen maken.

Eerste beleidsinhoudelijke inzichten

Het team zonnepanelen is nog niet volledig operationeel, dus er zijn nog geen beleidsinhoudelijke inzichten. Na uitvoering van het onderzoek zal inzicht ontstaan in hoeverre het inrichten van een dedicated team de kwaliteit van vraagbeantwoording over zonnepanelen verhoogt. Daarbij is oog voor onbedoelde neveneffecten als afhandeltijd, wachttijd en het aantal doorverbindingen, maar ook voor de kwaliteit van vraagbeantwoording en bereikbaarheid voor andere onderwerpen.

Mijlpalen aankomende periode

De komende maanden staat de organisatie van het initiatief centraal. Dit omvat onder andere het treffen van technische voorzieningen, het verzamelen van bedrijfsinformatie en het inregelen en ontwerpen van een onderzoeksdesign.

Wij houden in onze planning er rekening mee dat de OB-aangifte een kwartaalaangifte betreft, met pieken en dalen in het vragenaanbod, waardoor niet elke maand/week vergelijkbaar is.

- Q4 2019: uitvoering van een nulmeting naar de kwaliteit van vraagbeantwoording. Starten met de werkwijze volgens het initiatief.
- Q2 2020: uitvoering van een één-meting nadat enkele maanden ervaring is opgedaan met het initiatief, analyse van de resultaten uit het onderzoek en een feedbackronde bij medewerkers van de BelastingTelefoon.
- Q4 2020: Het initiatief "Klantcontact" is afgerond. Er is zicht op de effectiviteit van het initiatief. Bij wetslagen daarvan wordt geïnventariseerd op welke andere processen de opzet kan worden toegepast.

Vindplaats nadere toelichting (indien van toepassing)

Niet van toepassing

IenW - Waterveiligheid

Samenvatting initiatief

Het initiatief heeft een methode voor ex post evaluatie van de doelmatigheid van investeringen in waterveiligheid ontwikkeld, getoetst en beschreven.

Aanleiding, doelgroep en verwachte maatschappelijke toegevoegde waarde

In 2014 werd in een Kamerdebat gesignaleerd dat IenW veel aandacht heeft voor ex ante (vooraf) evaluatie van investeringen in waterveiligheid, maar dat ex post (achteraf) evaluatie minder goed ontwikkeld is. Ex ante analyses van de normstelling voor waterveiligheid worden uitgevoerd op basis van een maatschappelijke kosten-batenanalyse (MKBA). De normen (jaarlijkse kans op overstroming, bijvoorbeeld eens in de 10.000 jaar) zijn in de Waterwet vastgelegd. Op basis hiervan wordt berekend welke kosten in projecten moeten worden gemaakt om te voldoen aan de waterveiligheid normen. Idealiter wordt na afloop van het project geëvalueerd in hoeverre de berekeningen uit de ex ante evaluatie (de MKBA) ook daadwerkelijk zijn uitgekomen; of tijdig aan de projectdoelstellingen wordt voldaan (waaronder de vooraf gestelde eisen) en of dat is bereikt met de daarvoor beschikbare middelen. Bij de ex post evaluatie deden zich echter een aantal knelpunten voor. Er kunnen bijvoorbeeld nieuwe technische inzichten ten aanzien van de veiligheid van waterkeringen ontstaan die van invloed zijn op de investeringen die nodig zijn om aan de wettelijke normen te voldoen. Daarnaast waren er geen eenduidige afspraken met welke inschatting van benodigde tijd en middelen die vooraf is gemaakt achteraf moest worden vergeleken; inschattingen uit de verkenningsfase, van het voorlopige projectbesluit, of van uit definitieve project besluit?

In dit initiatief is een methodiek ontwikkeld om waterveiligheid projecten goed achteraf te kunnen evalueren op doelmatigheid en doeltreffendheid. Daarmee krijgen we meer inzicht in de vraag of projecten doelmatig en doeltreffend zijn geweest (value for money) en in hoeverre de MKBA van de normstelling een realistisch beeld geeft van de daadwerkelijke kosten en baten.

Stand van zaken uitvoering initiatief aan het eind van het tweede kwartaal 2019

De methode voor de ex post evaluatie is in 2016 ontwikkeld en in 2017 in een pilot toegepast. Daarmee kon de praktische werking worden getoetst en eerste beelden konden worden verkregen van de doelmatigheid en doeltreffendheid van de investeringen in de pilotprojecten.

Op dit moment wordt, mede op basis van de inzichten uit het initiatief, in de evaluatie van de subsidieregeling Hoogwaterbeschermingsprogramma (waarmee investeringen in Waterveiligheid worden bekostigd) onderzocht hoe doelmatig de subsidieregeling is, en in de komende jaren worden de inzichten van de methode meegenomen in de Beleidsdoorlichting waterkwantiteit die eind 2020 gaat starten en in 2021 zal worden opgeleverd.

Eerste beleidsinhoudelijke inzichten

Met de evaluatiemethode wordt bekeken of investeringen binnen tijd en budget worden uitgevoerd en of de beoogde hoofd- en nevendoelestellingen worden gehaald. In het pilotproject is gebleken dat de methode praktisch gezien goed uitvoerbaar is. Alle benodigde gegevens waren in de pilotprojecten boven tafel te halen. De twee in de pilot onderzochte projecten bleken doeltreffend en doelmatig te zijn uitgevoerd. Er bleken geen significante afwijkingen te zijn tussen de geraamde en gerealiseerde kosten en tijdsplanning.

De uitkomsten van de toepassing van de ontwikkelde methodiek in een tweetal pilotonderzoeken geven vertrouwen in de kwaliteit van de MKBA van de normstelling.

Verder lijkt deze methode geschikt om te gebruiken bij soortgelijke projecten en regelingen op het gebied van waterveiligheid. Wanneer deze methode bij toekomstige projecten en regelingen wordt toegepast, kan beter worden omgaan met onzekerheid en tussentijdse veranderingen van normen. Dit betekent dat betere uitspraken gedaan kunnen worden over de doelmatigheid van het beleid en de uitvoering ervan in projecten.

Mijlpalen aankomende periode

Het onderwerp is binnen OIJK opgenomen ter inspiratie van andere initiatieven bij IenW en bij andere departementen. Hiervoor is het initiatief al op verschillende momenten gepresenteerd en bediscussieerd, onder meer in een Community of Practice van IenW. Daarmee is deze proeftuin afgerond. In 2020/2021 zullen de uitkomsten van de pilots worden meegenomen in de beleidsdoorlichting waterkwantiteit. Dan wordt ook onderzocht of de methode breed ingezet kan worden bij toekomstige projecten.

Vindplaats nadere toelichting (indien van toepassing)

Het initiatief is beschreven in TK 27625/34550, nr. 434, waarbij de rapportage over de methode en de pilotprojecten bijlagen vormden.

IenW - Circulaire economie

Samenvatting initiatief

Door de bevolkingsgroei en de groeiende welvaart zal er op termijn een tekort ontstaan aan grondstoffen. Het rijksbrede programma Circulaire Economie heeft tot doel om er voor te zorgen dat we in 2050 in Nederland volledig circulair zijn (d.w.z. onafhankelijk van primaire, abiotische grondstoffen). Om goed bij te kunnen sturen, is PBL gevraagd een monitor op te zetten. Deze monitor is de pilot in het kader van de Operatie Inzicht in Kwaliteit. Deze monitor zal aangeven of we op koers liggen en levert aanknopingspunten om bij te sturen.

Aanleiding, doelgroep en verwachte maatschappelijke toegevoegde waarde

Het winnen en verwerken van grondstoffen en gebruiken en afdanken van producten leidt tot milieudruk (door o.a. wereldwijd uitstoot CO2 en andere broeikasgassen, lokaal luchtverontreiniging en afval) en grondstoffenschaarste. Dat brengt voor Nederland risico's voor de stabiliteit en het concurrentievermogen van het bedrijfsleven mee omdat de Nederlandse productie sterk afhankelijk is van toelevering en doorvoer. Deze maatschappelijke opgave kan het hoofd geboden worden door het ombuigen van een lineaire naar een circulaire economie.

Het rijksbrede programma Circulaire Economie is opgebouwd langs vijf transitieagenda's met transitieteams elk getrokken door een externe voorzitter en iemand van het eerstverantwoordelijk departement: bouw (BZK), biomassa & voedsel (LNV), maakindustrie (EZK), kunststoffen en consumptiegoederen (beide IenW), en een aantal dwarsdoersnijdende thema's (zoals marktprikkels en financiering, onderwijs en onderzoek, wet- en regelgeving).

Het doel van het programma is om in 2030 voor 50% en in 2050 volledig circulair (dus onafhankelijk van eindige, niet duurzaam gewonnen grondstof) te zijn. Om er voor te zorgen dat we weten of we op koers liggen, is PBL gevraagd om deze doelstellingen nader te operationaliseren en een monitorsysteem op te zetten. Dat doen zij samen met een scala aan kennisinstellingen.

De voortgangsrapportage die zij jaarlijks uitbrengen, zal aangeven of we op koers liggen (qua vermindering verbruik van eindige grondstoffen en daarmee verbonden milieudruk, zijn acties uitgevoerd en hebben zij het gewenste effect op de beoogde transitie?) en levert aanknopingspunten om tijdig met beleidsinstrumenten bij te kunnen sturen. Het monitorsysteem is de pilot voor de operatie Inzicht in Kwaliteit. Door tijdig in het proces bij te sturen kan het initiatief helpen bepalen welke aanvullende acties/beheersingsmaatregelen mogelijk zijn om maximaal rendement te halen uit de beschikbare middelen.

Stand van zaken uitvoering initiatief aan het eind van het tweede kwartaal 2019

PBL heeft het werkprogramma opgeleverd in juni 2019. Dit werkprogramma geeft een overzicht van de producten in 2019 en een eerste doorkijk naar 2020. PBL doet dit samen met kennisinstellingen als het CPB, CBS, RIVM, RVO, RWS, TNO en SCP. Zij voeren ieder een gedeelte uit van het programma.

PBL heeft in Q2 van 2019 een ronde gemaakt langs de transitieteams om hen mee te nemen in het werkprogramma Monitoring Circulaire Economie.

Verder is het PBL gestart met het product 'Operationalisering halveringsdoelstellingen'. Aan het PBL was al (in het Uitvoeringsprogramma 2019/23) door IenW gevraagd om de doelen voor 2030, halvering van het gebruik van de primaire grondstoffen, te operationaliseren. Dit product zal in Q3 van 2019 worden gepubliceerd en levert een belangrijk uitgangspunt voor de monitor.

Andere kennisinstellingen zijn ook al bezig met hun opdrachten. Zo heeft RIVM een format aangeleverd voor het meten van de voortgang van de activiteiten. Daarnaast is PBL gestart met de contouren van een inhoudsopgave voor de CE-rapportage.

Eerste beleidsinhoudelijke inzichten

Naast het leren van het programma als geheel (doen we de goede dingen en doen we die goed?) is ook het opzetten van de monitor een leerproces. Samen met PBL en de andere kennisinstellingen is een goede start gemaakt.

Ervaringen worden gedeeld in internationale gremia (WCEF, PACE, EU) en met decentrale overheden (IBP). Nederland loopt voorop met inzichten dat de transitie naar een circulaire economie ook bijdraagt aan CO2-reductie en werkgelegenheid en dat het niet slechts gaat om meten, maar ook om sturen.

De eerste voortgangsrapportage eind 2019 zal als start moeten worden gezien van de eerste beleidsinhoudelijke inzichten. De rapportage bevat onder andere de operationalisering van doelen, een globale effectraming van acties en concrete projecten, de stand van zaken van het transitieproces en een nadere specificatie van de verdere onderzoekprogrammering. Van belang is ook hoe we het bijsturingsproces na de voortgangsrapportage inrichten.

Mijlpalen aankomende periode

a) Q4 2019: de eerste voortgangsrapportage (light) zal gepubliceerd worden door PBL. Ook zal de operationalisering van de halveringsdoelstellingen zijn afgerond. Het werkprogramma van 2020 zal ook afgerond zijn.

b) Q4 2020: de eerste CE-rapportage (integraal) zal afgerond worden en levert een overzicht van de stand van zaken en aanknopingspunten voor bijsturen.

Vindplaats nadere toelichting (indien van toepassing)

Uitvoeringsprogramma Circulaire Economie (8 februari 2019)

<https://www.rijksoverheid.nl/documenten/rapporten/2019/02/08/uitvoeringsprogramma-2019-2023>

JenV - Recidivebestrijding ('Koers en Kansen')

Samenvatting initiatief

Het programma Koers en kansen voor de sanctie-uitvoering heeft als doel herhaalde criminaliteit te verminderen en de sanctie-uitvoering toekomstbestendig te maken. Het programma bestaat uit twee hoofdonderdelen: bestuurlijke samenwerking en een Projectenlab. Beide vinden hun basis in de dagelijkse uitvoeringspraktijk. Daar komen ideeën voor vernieuwing vandaan en daar worden ideeën uitgetest om te onderzoeken wat werkt en waarom.

Aanleiding, doelgroep en verwachte maatschappelijke toegevoegde waarde

De meeste criminaliteit ontstaat doordat daders in herhaling vallen. Dit veroorzaakt veel slachtoffers, overlast, (gevoelens van) onveiligheid en maatschappelijk leed. Om dat effectiever aan te kunnen pakken, slaan justitie, zorg en gemeenten de handen ineen. Straffen alleen is niet genoeg om recidive te voorkomen. De helft van de gedetineerden zit slechts 27 dagen "binnen" en 73% van de gedetineerden zit maximaal 3 maanden vast. Een werkstraf duurt maximaal 240 uur en toezicht betekent gemiddeld één keer per drie weken contact met de reclassering. In al die gevallen is er onvoldoende tijd om de verschillende oorzaken die aan recidive ten grondslag kunnen liggen, weg te nemen. Oorzaken zoals schulden, geen werk of dagbesteding, middelengebruik en andere verslavingen en het ontbreken van (passende) huisvesting of een veilig, steunend netwerk kunnen alleen worden weggenomen in samenwerking met een scala aan (maatschappelijke) partners, zoals de zorg, het onderwijs, gemeenten, justitie, vrijwilligers en werkgevers.

De eerste ambitie van Koers en kansen is om recidive te verminderen, zonder afbreuk te doen aan afschrikking en vergelding. Daarvoor is een aanpak nodig die nu en in de toekomst werkt. Door de komende jaren te experimenteren, kan worden geleerd wat lokaal en landelijk het beste werkt op welke manier de sanctie-uitvoering - eerst in (lokale) projecten - meer flexibel en wendbaar kan worden. De tweede ambitie van koers en kansen is dan ook een toekomstbestendige organisatie van de sanctie-uitvoering. De projecten van Koers en kansen zullen de komende jaren lessen, werkende bestanddelen en methodieken opleveren die de lokale, regionale en/of nationale sanctie-uitvoering nu, en in de toekomst, in staat zullen stellen in te spelen op veranderingen in de maatschappij en effectiever te kunnen straffen.

De programmaresultaten zijn gericht op de volgende vijf uitdagingen:

- Organiseren van brede informatie zodat de meest effectieve beslissingen genomen kunnen worden nadat iemand een delict pleegt.
- Vormgeving van samenwerking voor een effectievere en herstelgerichte re-integratie na kort verblijf in detentie.
- Ontwikkelen van concrete arrangementen om maatwerk te kunnen leveren aan daders met een weerbarstige problematiek op het grensvlak van veiligheid en zorg.
- Werken aan vernieuwing van het detentielandschap, o.a. op basis van kleinschaligheid, regionale plaatsing, herstelgericht werken en op- en afschalen in beveiligingsniveaus.
- Toewerken naar een sanctie-uitvoering waar regionale netwerken effectief samenwerken en doorlopend leren en innoveren

Stand van zaken uitvoering initiatief aan het eind van het tweede kwartaal 2019

Het Projectenlab van Koers en kansen bevat een waaier aan projecten. Projecten variëren van het organiseren van de juiste informatie over verdachte, zijn omgeving/netwerk, het delict en het slachtoffer tot projecten ten aanzien van nieuwe, andere manieren van (samen)werken aan de re-integratie van (kort-)gestraften.

Daarnaast is er ruimte voor projecten waarin wordt gewerkt aan vernieuwende vormen van detentie, effectievere sanctietoepassing door naast de sanctie een bij de justitiabele passend zorg- en hulpverleningspakket op te leggen en een betere overgang van forensische zorg naar reguliere ggz. Koers en kansen gaat ervanuit dat een deel van de projecten (briljant) zal mislukken. De ervaringen van en met deze projecten zijn van onmisbare waarde om te leren.

In 2018 heeft het programma in twee rondes meer dan 40 projecten opgehaald uit de praktijk van de sanctie uitvoering. In de eerste uitvraagronde in het eerste kwartaal van 2018 was de uitvraag volledig open. Alle goede ideeën uit de praktijk van de sanctie-uitvoering waren welkom. Deze vrije uitvraag was goed voor het op gang brengen van de beweging in het veld (weinig bureaucratisch, werd als zeer praktisch ervaren), maar bemoeilijkte de beoordeling van voorstellen. De uitvraagprocedure voor de tweede tranche in het najaar van 2018 is daarop aangepast. Dit heeft geleid tot het inzicht dat bij een eventuele derde uitvraag, die voorlopig is gepland Q4 2019/Q1 2020, gericht een concreet vraagstuk zal worden uitgevraagd. Op die manier kan worden gestuurd welke nieuwe projecten of aanvullende initiatieven nog worden toegelaten tot het programma, zodat systematisch kan worden onderzocht of de initiatieven daadwerkelijk bijdragen aan het verminderen van recidive en op welke wijze.

De eerste helft van 2019 stond vooral in het teken van het opstarten van de projecten, het leren en ontwikkelen en de start van een aantal (overkoepelende) activiteiten. Om betrokken organisaties beter in staat te stellen beleid en uitvoering te evalueren en bij te stellen:

- Ondersteunt het Projectenlab alle projectleiders in het opstarten, uitvoeren en evalueren van de projecten. Voor een gedegen basis voor de uitvoering van projecten is de 'Rijker Verantwoorden-tool' ontwikkeld. Deze tool biedt projecten een handvat om methodisch effectgericht te werken en meten.
- Werkt het programma in samenwerking met het WODC aan de doorontwikkeling van de WODC recidive monitor.
- Maakt het programma voor de inrichting van de onderzoeks- en leeromgeving gebruik van adviezen van de Koersbewakers, een groep wetenschappers die Koers en kansen adviseert over de inhoud, kwaliteit en leerbereik van de projecten. De wetenschappelijke kennis van de Koersbewakers varieert van recidive en criminologie tot bestuurs- en veranderekunde.

Het programma werkt vanuit het inzicht dat de sleutel van verandering ligt in de handen van de partner(organisaties) gezamenlijk. Om die reden is, naast verandering van onderaf, ook een beweging op bestuurlijk niveau ingezet. De leden van de Bestuurlijke Regiegroep Koers en kansen zoeken samen naar inzichten die op grotere schaal toegepast kunnen worden om de sanctie-uitvoering te vernieuwen.

Eerste beleidsinhoudelijke inzichten

Koers en Kansen investeert in de (door)ontwikkeling van hulpmiddelen die de betrokken organisaties, op landelijk en lokaal niveau, beter in staat stellen beleid en uitvoering te evalueren en bij te stellen. Hiervoor lopen twee trajecten:

In samenwerking met het WODC werkt Koers en kansen aan de doorontwikkeling van de WODC recidive-monitor. Het doel is om indicatoren te ontwikkelen voor het voorkomen van recidive, die meer kort-cyclisch kunnen worden gemeten en beter aansluiten bij de praktijk van gemeenten, Veiligheidshuizen of lokale projecten. In het kader van de Operatie Inzicht in Kwaliteit ontwikkelt Koers en kansen een evaluatiekader waarmee het maatschappelijk rendement van vernieuwingen in de sanctie-uitvoering zichtbaar worden gemaakt. Dit evaluatiekader zal een belangrijke basis vormen voor het beoordelen van opschaling of borging van projecten uit het Projectenlab. Bovendien laten enkele kortlopende projecten al dit jaar concrete resultaten zien. Het project "Jouw levensloop in beeld" leverde bijvoorbeeld een nieuwe interventie op voor jeugdigen in een Justitiële Jeugdinrichting (JJI). Door het toevoegen van het - door de jongere zelf vertelde -

levensverhaal aan het dossier gaat de hulpverleningsrelatie omhoog (en daardoor de effectiviteit van de relatie tussen de jeugdige en zijn begeleider). De interventie maakt nu deel uit van het aanbod aan alle JJI's.

Eén van de lessen waar het programma een antwoord op zoekt, is de weerbarstige verhouding tussen ruimte om te vernieuwen en de dagelijkse politiek-bestuurlijke werkelijkheid. Vernieuwende projecten binnen het programma, zoals bijvoorbeeld projecten die raken aan de vernieuwing van het detentielandschap, kennen een lange, complexe aanlooptijd en worden voortdurend beïnvloed door maatschappelijke ontwikkelingen en daarmee samenhangende besluitvorming. Het opbrengen van de flexibiliteit en lenigheid van de organisaties van de verschillende ketenpartners, die nodig zijn om de projecten uit te kunnen voeren, vraagt voortdurend aandacht en inspanning van het programmateam.

Mijlpalen aankomende periode

De in deze rapportage beschreven projecten zijn een selectie van de projectenportfolio. Het programmateam analyseert momenteel, samen met de betrokken bestuurders en wetenschappers of, en welke leemtes er zijn. Op basis hiervan volgt eind 2019 mogelijk nog een derde projectenronde. Verder staat 2019 vooral in het teken van het opstarten van projecten en onderzoeken.

- Q3 2019: Bijeenkomst van de Koersbewakers.
- Q3 2019: Bijeenkomst Bestuurlijke Regiegroep Koers en kansen.
- Q3 2019: Vierde projectleidersdag Koers en kansen.
- Q4 2019: Gerichte uitvraag nieuwe projectvoorstellen.
- Q1/Q2 2020: Tweede landelijke conferentie Koers en kansen.
- Q2 2020: Start en ondersteuning van de nieuwe projecten; eerste resultaten en werkende bestanddelen eerdere projecten tranche 1 en 2.
- Q4 2020: Eerste verzameling resultaten, producten en werkende methodieken beschikbaar.

Vindplaats nadere toelichting (indien van toepassing)

Op de website van het programma Koers en kansen, www.sanctieuitvoering.nl wordt alle informatie gedeeld over het programma, het Projectenlab en de recente ontwikkelingen binnen Koers en kansen.

Op 11 juli bood Minister Dekker de 1e voortgangsbrief 'Visie Recht doen, kansen bieden: naar effectievere gevangenisstraffen aan de Tweede Kamer aan (Kamerstuk 29279-532). Deze voortgangsbrief bevat ook de stand van zaken van het programma Koers en Kansen.

JenV - Effectiviteit politieoptreden

Samenvatting initiatief

Voor het departement als eigenaar van de politie is het van belang om te kunnen monitoren of de politie nu en in de toekomst berekend is op haar taak. De proeftuin is bedoeld om te onderzoeken of en hoe indicatoren en kengetallen en de kwalitatieve duiding die iets zeggen over de middelen die de politie ter beschikking staan, de uitvoering van het politiewerk en de ontwikkeling van de veiligheid kunnen helpen om het antwoord op deze vraag te vinden.

Aanleiding, doelgroep en verwachte maatschappelijke toegevoegde waarde

In 2013 is de Nationale Politie gevormd. De afgelopen vijf jaar is intensief gewerkt aan de basisinrichting van de Nationale Politie waarna nu ruimte bestaat voor de verdere doorontwikkeling. Dat vindt plaats op verschillende terreinen, o.a. het sturingsmodel en de begroting. De proeftuin kan een bijdrage leveren aan die doorontwikkeling.

Het ministerie is eigenaar van de politie, de gezagen de opdrachtgever en de politieorganisatie de opdrachtnemer. Het ministerie draagt zorg voor een politieorganisatie die in staat is om haar maatschappelijke taak uit te oefenen en kan voldoen aan de wensen en prioriteiten van de opdrachtgevers. Het streven is om meer inzicht te krijgen of de politieorganisatie dusdanig is bekostigd, ingericht, getraind en klaar om ingezet te worden, dat zij haar maatschappelijke taak kan vervullen. Dat inzicht biedt het ministerie een beleidsrelevant handelingsperspectief voor het inrichten van de eigenaarstaak ten aanzien van de politie, de verantwoording daarover aan de Tweede Kamer en haar rolvervulling richting opdrachtgevers en opdrachtnemer. Uiteindelijk is de maatschappelijke toegevoegde waarde erin gelegen dat door een betere invulling van de eigenaarsrol de politie haar maatschappelijke taak ook beter kan uitoefenen.

Stand van zaken uitvoering initiatief aan het eind van het tweede kwartaal 2019

Het initiatief bestaat uit een aantal activiteiten: een inventarisatie van relevante indicatoren en kengetallen die nu in de planning en control cyclus gebruikt worden; een literatuurstudie naar het gebruik van indicatoren en kengetallen; een case study om de bruikbaarheid van de geïnventariseerde indicatoren en kengetallen in de praktijk te toetsen; het uitvoeren van interviews met politie en externe deskundigen over de bruikbaarheid en zeggingskracht van de gekozen indicatoren en een vergelijking met andere organisaties over relevante sturingsinformatie.

- De inventarisatie van gegevens, indicatoren en kengetallen die nu gebruikt worden is afgerond. Uit de literatuurstudie komen de mogelijkheden, maar ook de beperkingen en de gevaren van het gebruik van indicatoren en kengetallen naar voren.
- De literatuurstudie naar het gebruik van indicatoren en kengetallen is afgerond. De zeggingskracht van indicatoren en kengetallen en de manier waarop ze zinvol gebruikt kunnen worden staat in het literatuuronderzoek centraal.

Eerste beleidsinhoudelijke inzichten

Met de afronding van de inventarisatie is inzicht en overzicht ontstaan over de beschikbare gegevens en het gebruik ervan. Veel gegevens worden vanuit allerlei invalshoeken gemeten en gebruikt. Doelstellingen verschillen sterk in mate van concreetheid en zijn in veel gevallen niet direct gekoppeld aan indicatoren of kengetallen.

De resultaten van de literatuurstudie laten zien dat het niet eenvoudig is om het functioneren en de effectiviteit van de politie goed in beeld te brengen en te bepalen of de politie berekend is op haar taak. Het werk van de politie is heel divers, en niet al het werk is kwantificeerbaar. Het focussen op enkele indicatoren en kengetallen brengt al

snel met zich mee dat een ander deel van het werk van de politie, dat minder meetbaar is maar wel degelijk maatschappelijk belang heeft, buiten beeld blijft en daardoor mogelijk te weinig aandacht krijgt. Daarnaast valt bij verschillende indicatoren en kengetallen te betwisten wat de invloed van de politie is op veranderingen en wat de invloed is van andere partijen, autonome maatschappelijke ontwikkelingen of individueel gedrag. Deze constatering zetten aan tot voorzichtigheid in het gebruik van indicatoren en kengetallen, maar tonen niet noodzakelijkerwijs aan dat ze onbruikbaar of onwenselijk zijn. In de literatuur wordt erop gewezen dat het logisch en van belang is om het functioneren en de effectiviteit van de politie zichtbaar te maken en te bepalen of de politie berekend is op haar taak. De literatuurstudie maakt wel duidelijk dat zorgvuldig afgewogen moet worden of de wijze waarop dat gebeurt zinvol is.

Mijlpalen aankomende periode

- Er wordt gewerkt aan het samenstellen, beschrijven en aan elkaar relateren van een set indicatoren en kengetallen om zicht te krijgen te monitoren of de politie nu en in de toekomst berekend is op haar taak.
- Er wordt een case study gemaakt over het gebruik van indicatoren en kengetallen in de cyclus van 112-meldingen.
- Er worden interviews gevoerd met de politie en deskundigen buiten de politie over gekozen indicatoren en kengetallen.
- De inzichten worden gebruikt om toe te passen bij het doorontwikkelen van het informatieprotocol.

Vindplaats nadere toelichting (indien van toepassing)

- Eerste halfjaarbericht politie 2019 (Kamerstukken II 2018/19, 29628, nr. 896). Onlangs verzonden aan de Tweede Kamer. Bevat een passage waarin is aangegeven dat gezocht wordt naar de beantwoording van de vraag of de politie is berekend op haar taak.
- Reactie op verzoek commissie over een toelichting op de inzet van de initiatieven 'Recidivebestrijding' (Koers en kansen) en 'Effectiviteit politieoptreden' in het kader van de Operatie Inzicht in Kwaliteit (Kamerstukken II 2018/19, 31865, nr. 139).

LNV - Garantstelling Landbouw / Borgstelling MKB landbouwkredieten

Samenvatting initiatief

In de beleidsevaluatie Garantstelling Landbouw 2010-2016 gebruikt LNV voor het eerst een koppeling van kwantitatieve datasets door het CBS van bedrijfsmatige gegevens van landbouwondernemingen met financiële gegevens van die bedrijven (Belastingdienst) en de RVO-gegevens van het beleidsinstrument zelf. Doel is om daarmee de LNV-beleidsevaluatie kwantitatief te versterken.

Aanleiding, doelgroep en verwachte maatschappelijke toegevoegde waarde

De Garantstellingen Landbouw zijn beschikbaar geweest in de periode 2010-2016. In 2017 is deze regeling opgevolgd door het Borgstellingskrediet voor de landbouw. Het doel van de garantstellingen is het verbeteren van de toegang tot externe financiering voor agrarische ondernemers. Specifiek gaat het daarbij om bedrijven die over onvoldoende zakelijke zekerheden beschikken maar wel voldoende continuïteitsperspectief laten zien. Het gaat om ondernemingen die in de kern gezond zijn, maar hun investeringsplan niet met bankkredieten gefinancierd krijgen, omdat zij voor de bank een te groot risico vormen. De garantstellingen hebben ook diverse nevendoelen die volgen op het faciliteren van de toegang tot de kredietmarkten, zoals het stimuleren van meer investeringen in de landbouw en verduurzaming van de landbouw.

Dit initiatief is gericht op onderdelen van de evaluatie van de regeling. Door het koppelen van bedrijfsgegevens uit verschillende databases kunnen, meer dan tot heden, kwantitatieve analyses voor de effectmeting in de LNV beleidsevaluatie(s) worden uitgevoerd. Zo kan een meer onderbouwde uitspraak over de doeltreffendheid van de regeling worden gedaan. Leerervaringen van deze evaluatie kunnen waarschijnlijk ook voor andere evaluaties (bij LNV, maar wellicht ook bij andere departementen, zoals EZK dat ook diverse garantstellingsinstrumenten heeft) door beleidsmakers worden gebruikt.

De uiteindelijke maatschappelijke toegevoegde is dat met de lessen uit de evaluatie(s), nieuwe of vergelijkbare (garantie)regelingen, waaronder het Borgstellingskrediet voor de landbouw, zo doelmatig en doeltreffend mogelijk kunnen worden ingericht en achteraf goed kunnen worden geëvalueerd.

Stand van zaken uitvoering initiatief aan het eind van het tweede kwartaal 2019

In 2017 is een vooronderzoek (vergelijkingsanalyse) uitgevoerd door het CBS, over de jaren 2010-2014 waarvoor toen al de data beschikbaar waren. In de periode juni 2018 – mei 2019 is de vergelijkingsanalyse uitgebreid tot de hele te evalueren periode en zijn een kwalitatief onderzoek en een econometrische analyse uitgevoerd, waarmee het evaluatieonderzoek is afgerond. Op dit moment wordt gewerkt aan een kabinetsreactie. Het onderzoeksrapport en kabinetsreactie zullen gezamenlijk aan de Kamer worden aangeboden. Tot slot wordt het proces en deze wijze van evalueren geëvalueerd met daarbij een voorzet hoe deze techniek in toekomstige beleidsevaluaties kan worden gebruikt.

Eerste beleidsinhoudelijke inzichten

Een aantal inhoudelijke inzichten over de garantstelling zijn:

- Door het onderzoek is zichtbaar geworden dat de landbouwborgstelling relatief duurzame ondernemers ondersteunt. Voor wat betreft investeringen in groenlabel kassen kan geconcludeerd worden dat een substantieel deel (1/5) daarvan is gebouwd mede dankzij de landbouwborgstelling.

- Ook jonge boeren, de doelgroep starters/overnemers zoals in deze regeling aangeduid, gebruiken de landbouwborgstelling relatief vaker dan de agrarische ondernemers gemiddeld.

De volledige inhoudelijke inzichten over de doelmatigheid en doeltreffendheid van de garantstelling zullen te vinden zijn in het evaluatieonderzoek dat binnenkort aan de Kamer zal worden aangeboden.

Enkele voorlopige bevindingen en lessen ten aanzien van de evaluatietechnieken en methoden zijn:

- Koppelen van data maakt kwantitatieve analyse mogelijk (vergelijkingsanalyse) – dat levert een verrijking van beleidsevaluatie van de borgstellingsregeling voor de landbouw: er kan beter onderbouwd een conclusie over de doeltreffendheid van het instrument getrokken worden.
- Het maken van een goede vergelijkingsgroep in het onderzoek vraagt inhoudelijk de meeste denkkraft en discussie.
- Tegelijk ligt in de werkwijze met een vergelijkingsgroep een belangrijk stuk van de meerwaarde van het kunnen werken met de koppeling van databases. Een vergelijkingsgroep geeft een waardevol inzicht in de effectiviteit van de regeling en daarmee wat het maatschappelijk effect van de regeling is.
- Het koppelen van de gegevens alsook de benodigde formaliteiten / toestemming voor het kunnen gebruiken van gegevens vergt (mede, maar niet alleen door AVG) tijd en aandacht – veel meer dan voor deze eerste keer gedacht. Dat is een van de belangrijkste redenen dat het evaluatieonderzoek bijna een half jaar later dan gepland kon worden afgerond.

Mijlpalen aankomende periode

In de komende maanden zal de beleidsreactie op de evaluatie worden voorbereid. Daarnaast zal met de begeleidingscommissie en de onderzoekers een procesevaluatie worden gedaan om de leerervaringen van deze eerste evaluatie met het koppelen van Gecombineerde opgave data en Belastingdienstgegevens goed op een rij te krijgen. Deze zullen onder andere besproken worden met de LNV-EZK Beleidsevaluatiecommissie en in het EZK Kapitaalmarktoverleg.

Vindplaats nadere toelichting (indien van toepassing)

Niet van toepassing

OCW - Beleidsdoorlichting hoger onderwijs 'nieuwe stijl'

Samenvatting initiatief

De Strategische agenda voor hoger onderwijs (ho) en onderzoek is een visie op het ho-stelsel (inclusief onderzoek) die de minister van OCW verplicht is iedere vier jaar aan de Kamer te sturen. Deze editie moet uiterlijk in december 2019 in de Kamer liggen. Het traject richting de Strategische Agenda is gekoppeld aan de beleidsdoorlichting. In september 2019 volgt daaruit een advies dat richting geeft aan de strategische agenda.

Aanleiding, doelgroep en verwachte maatschappelijke toegevoegde waarde

De aanleiding voor het schrijven van de Strategische agenda is de wens om periodiek de visie op het hoger onderwijs en onderzoek te formuleren en het hoger onderwijsstelsel blijvend te ontwikkelen en verbeteren. Dat is in de eerste plaats in het belang van de student die hoger onderwijs volgt, en in de tweede plaats in het belang van bedrijven en (maatschappelijke) organisaties waar de afgestudeerden uit het hoger onderwijs komen te werken.

De Strategische agenda geeft richting aan het hoger onderwijsbeleid en is daarom relevant voor hoger onderwijsinstellingen (bestuurders, docenten, onderzoekers, beleidsmakers), koepelorganisaties en andere belanghebbenden bij het hoger onderwijs. De verwachte maatschappelijke meerwaarde is dat de Strategische Agenda bijdraagt aan de continue verbetering van het hoger onderwijsstelsel van Nederland en daarmee aan de opleiding van studenten en de bijdrage van die studenten aan de arbeidsmarkt en samenleving.

Ambities zijn: 1) hoger onderwijs met ruimte voor studentsucces, 2) hoger onderwijs dat flexibel inspeelt op de behoeften van verschillende doelgroepen studenten (incl. Volwassenen), 3) hoger onderwijs dat responsief is (in aanbod en in inhoud) op de behoeften van de arbeidsmarkt en 4) hoger onderwijs dat internationaal competitief en regionaal verankerd is. De ambities zijn (nog) niet gekwantificeerd.

Stand van zaken uitvoering initiatief aan het eind van het tweede kwartaal 2019

Het project is opgeknipt in fasen. Eerst is een onderzoekende fase afgerond die heeft geleid tot een discussienotitie waar de verschillende trends en ontwikkelingen die invloed hebben op het stelsel staan besproken en is er een analyse van het ho-stelsel gemaakt waar de sterkten en zwakten in staan beschreven. Daarop volgde een interactieve fase, waarin zoveel mogelijk belanghebbende partijen is gevraagd om input over wat zij belangrijk vinden. Er is onder meer een grote conferentie georganiseerd, en een tweetal werkbezoeken aan instellingen door de minister. Verder een heel aantal kleinere (thematische) sessies met verschillende groepen, waaronder studenten en werkgevers. Nu volgt de schrijffase, waarin gewerkt wordt aan een concept agenda, die in het najaar wordt afgestemd. Parallel wordt gewerkt aan een brief op hoofdlijnen die voor kort na het zomerreces aan de TK is toegezegd. Die brief is bijna klaar. De hoofdlijnen (ambities en onderbouwing van waarom die ambities centraal staan) staan dus in grote lijnen vast. In december zijn ook de concrete maatregelen die gaan bijdragen aan de ambities uitgedacht.

Er wordt binnen de directie hoger onderwijs en studiefinanciering gewerkt met een klein kernteam strategische agenda, en input vanuit alle themateams die zich met onderwerpen bezighouden die in de agenda een plek krijgen. Directie Kennis van OCW is betrokken bij de inhoudelijke onderbouwing van ambities en oplossingen.

Eerste beleidsinhoudelijke inzichten

Er zijn verschillende inhoudelijke observaties en ervaringen opgedaan. Een belangrijk inzicht is het belang van duidelijk geëxpliciteerde sturingsfilosofie, waarin een opdracht

voor het hoger onderwijsstelsel centraal staat. De inhoudelijke ambities in de strategische agenda hangen samen met die opdracht. Hierbij hoort ook het monitoren van de mate waarin er aan die ambities invulling wordt gegeven door instellingen en het – waar nodig – nemen van meer regie vanuit OCW. In de strategische agenda willen we hier aandacht aan besteden.

Verder hebben de analyse van trends en ontwikkelingen die invloed hebben op het onderwijsstelsel, de analyse van de sterkten en zwakten van dat stelsel en de uitvoerige gesprekken met verschillende belanghebbenden in het onderwijsveld, geleid tot inzicht in wat voor de komende jaren de urgente opdracht voor het hoger onderwijs is. Die opdracht laat zich vertalen in de vier ambities die hierboven beschreven staan. In de brief op hoofdlijnen die kort na de zomer naar de Kamer wordt gestuurd, worden deze ambities gedeeld en in de uiteindelijke strategische agenda worden ze aangekleed met concrete maatregelen.

Inhoudelijk worden er op de verschillende thema's veel aannames gedaan die getoetst worden. Een voorbeeld is dat getoetst wordt in hoeverre Nederland behoefte heeft aan meer hoger opgeleiden. Er ligt veel nadruk op het kunnen onderbouwen van problemen en het kunnen onderbouwen dat voorgestelde maatregelen echt iets bijdragen aan de ambitie. Verschillende rapporten en adviezen bieden input voor die onderbouwing.

Mijlpalen aankomende periode

- September 2019: verzending van brief op hoofdlijnen aan de Tweede Kamer
- December 2019: verzending van de strategische agenda aan de Tweede Kamer
- Q1 2020: debat over de strategische agenda
- Aan het einde van Q4 moet de agenda af zijn.
- Aan het einde van Q2 moet de agenda in de Tweede Kamer besproken zijn en moet er draagvlak voor de implantatie zijn bij de hoger onderwijsinstellingen (incl. een doordachte manier om te monitoren op de in de agenda geformuleerde ambities)

Vindplaats nadere toelichting (indien van toepassing)

Niet van toepassing

SZW - Verdere Integratie op de Arbeidsmarkt ('VIA')

Samenvatting initiatief

Het programma VIA is opgezet om de arbeidsmarktpositie en -participatie van Nederlanders met een niet-westerse migratieachtergrond te verbeteren. VIA bestaat uit acht pilots. Het doel is om erachter te komen wat werkt om de achterstanden op de arbeidsmarkt van deze Nederlanders te verkleinen. De ambitie is om gedurende en na de looptijd van VIA (2018-2021) inzichten uit de pilots beschikbaar te maken voor werkgevers, gemeenten, UWV en onderwijsinstellingen en zo succesvolle beleidsinterventies op te schalen (deze stakeholders zijn ook betrokken bij de opzet en uitvoering van de pilots die VIA faciliteert, stimuleert en onderzoekt). In 2021 biedt programma VIA een palet aan effectieve en efficiënte maatregelen waarmee gelijke kansen op de arbeidsmarkt voor Nederlanders met een niet-westerse migratieachtergrond worden gecreëerd en hun arbeidsmarktpositie blijvend kan worden versterkt. Op lange termijn draagt dit bij aan een gelijkwaardige arbeidsmarktpositie.

Aanleiding, doelgroep en verwachte maatschappelijke toegevoegde waarde

Nederlanders met een niet-westerse migratieachtergrond en asielstatushouders ervaren structurele en persistente achterstanden op de arbeidsmarkt ten aanzien van werkloosheid, positie, loon, instroom, doorstroom en re-integratie vanuit uitkeringen. Er zijn voldoende inzichten over de omvang en de oorzaken van deze achterstanden (zie voor cijfers het in 2018 verschenen Rapport VIA). Echter, er is onvoldoende inzicht in wat effectief werkt om de achterstanden te verkleinen. De acht VIA-pilots bouwen evidence based kennis op over effectieve instrumenten en werkzame elementen in de aanpak van deze achterstanden. Bij implementatie van de effectief gebleken aanpakken kunnen achterstanden uiteindelijk sneller en beter teruggedrongen worden: partijen (gemeenten, werkgevers, UWV en onderwijsinstellingen) werken effectiever en doelmatiger, het aantal uitkeringen vermindert en de doelgroep krijgt betere arbeidsmarktperspectieven.

Stand van zaken uitvoering initiatief aan het eind van het tweede kwartaal 2019

Elk van de acht VIA-pilots richt zich op een ander vraagstuk en een andere doelgroep. Onder de pilots vallen meerdere deelprojecten. De pilots zijn in drie groepen geclusterd. Steeds wordt onderzocht of veelbelovende maatregelen effectief, efficiënt en toepasbaar zijn in de praktijk. De pilots zijn:

- rondom jongeren: 1) Studiekeuze vmbo en 2) Overgang mbo - arbeidsmarkt;
- rondom werkgevers: 3) Nudging in Werving en Selectie, 4) Barometer Culturele Diversiteit en 5) Behoud en Doorstroom;
- rondom werknemers: 6) Leren en Werken, 7) Uitstroom uit de WW en 8) Intensieve Begeleiding van langdurig werklozen.

De afgelopen periode is, in lijn met de planning, de opzet van alle pilots en deelprojecten uitgewerkt en zijn samenwerkingsverbanden met gemeenten, werkgevers, onderwijsinstellingen, UWV, koepelorganisaties en onderzoekers gestart. Daarnaast zijn de meeste evaluatiekaders opgesteld en zijn de programma-brede evaluatie en enkele deelprojecten gestart. Ook wordt – samen met (koepels van) gemeenten, werkgevers en onderwijsinstellingen – nagedacht hoe nu en in de toekomst de inzichten kunnen landen. De meeste pilots geven begin 2021 inzicht in de effectiviteit, efficiëntie en toepasbaarheid van de lessen. Ook zal dan de programma-brede evaluatie inzicht geven in lessen over de aanpak van VIA als geheel.

Eerste beleidsinhoudelijke inzichten

Een belangrijke eerste les van het programma VIA is dat werkgevers, (centrum)gemeenten, uitkeringsinstanties, onderwijsinstellingen en ook private initiatieven zich al inzetten voor het verbeteren van de arbeidsparticipatie van

Nederlanders met een migratieachtergrond en asielstatushouders. Deze partijen zijn op zoek naar meer kennis en willen aan de slag. Daarom wordt binnen VIA nu al eerder dan beoogd (eind 2019) ingezet op het verspreiden van lessen en het creëren van draagvlak voor toepassing ervan.

De meeste VIA-pilots en deelprojecten zijn recent gestart. Het eerste reeds opgedane inzicht voor beleidsmaatregelen komt uit de pilot Barometer Culturele Diversiteit. Hieruit blijkt dat werkgevers baat hebben bij het inzicht dat deze tool biedt voor het implementeren en monitoren van hun diversiteitsbeleid.

VIA richt zich per pilot op die momenten in een loopbaan waarop vaak achterstanden ontstaan (meersporenaanpak). Hierdoor staat iedere pilot op zichzelf en kent eigen doelstellingen, hypothesen en aannames; het is maatwerk per pilot. Ter illustratie hieronder het voorbeeld van de pilot Leren en Werken.

Voorbeeld van toetsing aannames in een deelproject (pilot 6: Leren en Werken)

In dit deelproject wordt getoetst of, hoe en waardoor combinaties van leren en werken leiden tot een kansrijkere positie op de arbeidsmarkt van Nederlanders met een migratieachtergrond. Hypothesen zijn onder meer:

- door de mensen te laten oefenen met de Nederlandse taal in een sociale of werksetting ('real life') durven zij eerder te spreken en neemt de taalbeheersing toe;
- door als gemeente zo snel mogelijk praktische belemmeringen bij inburgering en het verkrijgen van werk weg te nemen, kan het re-integratietraject sneller starten;
- door te matchen in kansrijke beroepen, is er een grote kans op duurzaam werk.

De eindrapportage van dit deelproject is in 2021 te verwachten. Tussentijdse inzichten zullen eerder worden gedeeld.

Mijlpalen aankomende periode

- Q4 2019: de pilot Barometer Culturele Diversiteit is structureel beschikbaar bij het CBS. Alle overige pilots zijn gestart, inclusief evaluatieonderzoek. Eerste afspraken voor opschaling zijn gemaakt, eerste rudimentaire lessen uit VIA worden al toegepast.
- Q2 2020: eerste tussentijdse inzichten in effectiviteit komen beschikbaar.
- Q4 2020: pilots Leren en Werken, Intensieve Begeleiding, Nudging Werving en Selectie, Behoud en Doorstroom en Uitstroom uit de WW zijn in afrondende fase; de twee pilots rondom jongeren leveren tussentijdse inzichten. Definitieve route voor vervolg en opschaling is bekend.
- Q1 2021: VIA-eindrapportage wordt met Tweede Kamer gedeeld, met daarin opties voor vervolg VIA en toekomst nog doorlopende pilots.

Vindplaats nadere toelichting (indien van toepassing)

- [Kamerbrief Voortgangsrapportage VIA, 16 november 2018](#)
- [Rapport VIA](#)

SZW - Persoonlijke dienstverlening door UWV

Samenvatting initiatief

Het Programma Doorontwikkeling WGA-dienstverlening² bestaat uit diverse initiatieven met als doel het verbeteren van de dienstverlening aan mensen met een WGA-uitkering teneinde de kans op werkhervatting te vergroten.

Aanleiding, doelgroep en verwachte maatschappelijke toegevoegde waarde

Momenteel ontvangen circa 200.000 mensen een WGA-uitkering. Het gaat hierbij om mensen die twee jaar of langer ziek zijn, hierdoor 65% of minder van het oude loon kunnen verdienen en wel in staat zijn om nu of in de toekomst te werken.

Mensen met een WGA-uitkering moeten erop kunnen vertrouwen dat de dienstverlening van UWV en re-integratiebedrijven maximaal is gericht op werkhervatting. De initiatieven van het Programma Doorontwikkeling WGA-dienstverlening moeten meer zicht bieden op de effectiviteit van WGA-dienstverlening ('welke interventies hebben welk effect') met als doel om de komende jaren vooral gebruik te maken van effectief bewezen interventies. Zo wordt aangenomen dat meer gesprekken tussen een WGA-er en een arbeidsdeskundige van UWV de kans op werkhervatting vergroot. De effectevaluatie onderzoekt deze hypothese.

Stand van zaken uitvoering initiatief aan het eind van het tweede kwartaal 2019

Verschillende initiatieven zijn gestart rond de doorontwikkeling van de WGA-dienstverlening. Grofweg kan hierbij onderscheid worden gemaakt in (a) het op orde krijgen van de basis (o.a. het ophogen van de uitvoeringscapaciteit bij UWV en het verhogen van de productiviteit) en (b) het verbeteren van dienstverlening (o.a. meer aandacht voor vakmanschap door UWV). Vanaf augustus 2019 tot en met juni 2024 voert een onafhankelijk bureau een effectevaluatie dienstverlening WGA uit. Daarnaast zijn recentelijk onderzoeken gestart naar de effectiviteit van ingekochte trajecten, jobcoaching, profiling-instrumenten en andere separate activerende instrumenten.

Eerste beleidsinhoudelijke inzichten

Tot nu toe is zeer beperkt onderzoek gedaan naar de effectiviteit van de WGA-dienstverlening: de dienstverlening door UWV en de instrumenten van re-integratiebedrijven. De komende jaren tot 2025 moeten de verschillende initiatieven bijdragen aan meer inzicht in de effectiviteit ervan, met als doel om de dienstverlening aan WGA-ers te verbeteren teneinde de kans op werkhervatting te vergroten. Op basis van de voor de WGA geformuleerde beleidstheorie zijn de volgende hypothesen geformuleerd die we in dit initiatief toetsen:

- Extra beschikbare middelen voor UWV betekent een uitbreiding van de capaciteit waardoor UWV-medewerkers meer aandacht kunnen besteden aan persoonlijke dienstverlening aan WGA-ers.
- Persoonlijke dienstverlening aan een WGA-er leidt tot een beter beeld van de benodigdheden en behoeften in het kader van re-integratie.
- Investeren in vakmanschap van professionals leidt tot een kwaliteitsverbetering van de profiling en keuze voor in te zetten instrumenten en in te kopen trajecten.
- Een beter beeld van de benodigdheden en behoeften in het kader van re-integratie en een verbetering van het vakmanschap leiden tot inkoop van passende re-integratie-instrumenten.

² WGA: Werkhervatting Gedeeltelijk Arbeidsgeschikten

- Inkoop van re-integratie-instrumenten die beter aansluiten bij behoeftes en mogelijkheden van een WGA-er leidt tot een grotere kans op werkhervatting.

Uit het proces tot nu toe is bij SZW en UWV het inzicht ontstaan dat vanwege de gevoeligheid om te experimenteren met groepen WGA-ers (effectevaluatie), veel tijd moet worden besteed aan het proces om betrokkenen (SZW, UWV en andere belanghebbenden) hierin mee te nemen. Een ander inzicht is dat het opzetten van een experiment om meer inzicht te krijgen in de werking van WGA-dienstverlening in een grote organisatie als UWV veel tijd kost. Onder andere om mensen mee te nemen en aan de voorkant registraties en procedures goed in te regelen, anders worden de verkeerde zaken geregistreerd en kunnen achteraf geen onderbouwde uitspraken over effecten worden gedaan.

Mijlpalen aankomende periode

- Q4 2019: effectevaluatie dienstverlening WGA is net van start gegaan.
- Q2 2020: eerste resultaten onderzoeken naar de effectiviteit van ingekochte trajecten, jobcoaching, profiling-instrumenten en andere separate activerende instrumenten.
- Q4 2020: voorbereiding midterm review van 2021 met inzichten ontwikkelingen WGA-populatie, inzichten effectiviteit re-integratie WGA-ers ('welke interventies hebben welk effect en wat zijn de kosten'), een eerste proeve van een profiling instrument, en inzichten in de resultaten van de effectevaluatie

---

Vindplaats nadere toelichting

Kamerbrieven:

- Stand van de uitvoering sociale zekerheid december 2018 ([TK 2018-2019, 26 448, nr.608](#))
- Effectenonderzoek WGA-dienstverlening ([TK 2018-2019, 26 448, nr. 620](#))
- Stand van de uitvoering sociale zekerheid juni 2019 ([TK 2018-2019, 26448, nr. 625 bijlage](#))

VWS - Pilot 'Lerend Evalueren'

Samenvatting initiatief

Het doel van de pilot is om werkendeweg het inzicht in de doeltreffendheid en doelmatigheid van het beleid te vergroten en om op basis daarvan het beleid te verbeteren. De pilot Lerend evalueren werkt met een meerjarenprogramma van evaluaties voor de periode 2018-2022. De evaluaties hebben betrekking op beleidsvraagstukken op het brede beleidsterrein van VWS. In de uitvoering daarvan wordt nadrukkelijk de praktijk betrokken en wordt geëxperimenteerd met voor VWS vernieuwende evaluatiemethoden. De programmering van de evaluaties omvat naast ex post evaluaties ook ex ante en ex durante onderzoeken zodat er een betere aansluiting is op de beleidscyclus.

Aanleiding, doelgroep en verwachte maatschappelijke toegevoegde waarde

De pilot is in 2017 gestart en vloeit voort uit de ambitie van VWS om de kwaliteit van de eigen beleidsevaluaties te verhogen en er meer van te leren. Om te kunnen bepalen of de pilot het gewenste resultaat heeft, is voorzien in een startevaluatie in 2018-2019, een evaluatie in 2020-2021 en een eindevaluatie in 2022. Hierbij is het belangrijkste evaluatiecriterium of het inzicht in de doeltreffendheid en de doelmatigheid van het beleid is toegenomen en of dit inzicht daadwerkelijk wordt gebruikt om het beleid te verbeteren. Voor de individuele evaluaties uit het meerjarenprogramma ligt de toegevoegde waarde in het verbeteren van de doeltreffendheid en doelmatigheid van het beleid voor het betreffende zorgthema.

Stand van zaken uitvoering initiatief aan het eind van het tweede kwartaal 2019

In de afgelopen twee jaar heeft VWS zo'n 20 evaluatieonderzoeken in het kader van de pilot Lerend evalueren opgestart. Gemiddeld genomen was meer tijd nodig dan vooraf voorzien voor het opstarten van de verschillende onderzoeken. Inmiddels zijn begin september 2019 negen onderzoeksrapporten gepubliceerd. Voor meer gedetailleerde informatie over de voortgang verwijst ik u naar de Kamerbrieven in de nadere toelichting.

Eerste beleidsinhoudelijke inzichten

De eerste onderzoeksrapporten hebben diverse beleidsinhoudelijke inzichten opgeleverd. Hieronder volgen ter illustratie enkele inzichten uit de evaluaties van het Zvw-pgb en de experimenten persoonsvolgende zorg.

Evaluatie Zvw-pgb

Met ingang van 1 januari 2017 is het Zvw-pgb wettelijk verankerd in de Zvw. Eén jaar na de start is onderzocht of het Zvw-pgb en de daarover gemaakte bestuurlijke afspraken in de praktijk werken zoals beoogd. De centrale onderzoeksvragen waren: wat zijn de ervaringen van budgethouders, zorgverzekeraars en wijkverpleegkundigen, welke eventuele knelpunten en problemen doen zich voor en bestaat aanleiding de regelgeving of het beleid te wijzigen?

In het eindrapport wordt geconcludeerd dat het moeilijk is eenduidige uitspraken te doen over de doeltreffendheid van het Zvw-pgb, omdat partijen hier verschillend tegenaan kijken. Wel is er op verschillende punten ruimte voor verbetering. De onderzoekers doen de volgende aanbevelingen:

- Werk aan een lerend systeem door het gesprek tussen zorgverzekeraars en wijkverpleegkundigen te stimuleren, de informatievoorziening richting potentiële budgethouders te verbeteren, het praktijkteam verder te ontwikkelen en goede voorbeelden te delen.

- Verbeter de indicatiestelling door wijkverpleegkundigen hierin te professionaliseren.
- Vereenvoudig het aanvraag- en declaratieproces.
- Schenk in vervolg op de bestuurlijke afspraken expliciet aandacht aan het onderkennen van verschillende perspectieven en de implementatie van de afspraken in de praktijk.

Met de uitkomsten van de evaluatie is VWS met partijen om de tafel gegaan om tot nieuwe bestuurlijke afspraken te komen, bijvoorbeeld door voor verzekeraars inzichtelijk te maken welke indicierend wijkverpleegkundigen aan deskundigheidsbevordering doen. Deze afspraken zijn inmiddels gemaakt en zijn geland in de zorgverzekeringsspolissen van 2019. De evaluatie heeft dus direct geleid tot verbeteringen in de praktijk.

Evaluatie experimenten persoonsvolgende zorg

In 2017 is een experiment gestart waarbij de zorg (meer) persoonsvolgend wordt. In regio Rotterdam gaat het om de gehandicaptenzorg, in regio Zuid-Limburg om Verpleging en Verzorging. Om de effecten te kunnen monitoren is een evaluatie gestart met de volgende onderzoeksvraag: "Wat zijn de effecten van de experimenten persoonsvolgende zorg op de (toegankelijkheid en betaalbaarheid van de) zorgvraag en het zorgaanbod in de regio's Zuid-Limburg en Rotterdam?"

Het onderzoek heeft geresulteerd in een tussentijdse rapportage in 2018 en een eindrapportage in 2019. Dit heeft onder andere de volgende inzichten opgeleverd:

- Extra inzichten waardoor de voorwaarden tijdens de loop van het experiment konden worden bijgesteld, zodat persoonsvolgende zorg ook mogelijk is in alle andere regio's van het land.
- Er is een goede samenwerking tot stand gekomen tussen instellingen binnen de deelnemende regio's. Daardoor wordt de cliënt beter aan passende zorg geholpen op een locatie die zoveel mogelijk bij zijn wens aansluit;
- Binnen zorginstellingen, maar ook tussen zorginstellingen en zorgkantoren, is een betere relatie ontstaan en van daaruit wordt gekeken hoe voor de cliënt zoveel mogelijk de zorg op maat kan worden geleverd op de meest passende locatie.

Het experiment heeft ook zichtbaar gemaakt waarop ter bevordering van de doeltreffendheid van het beleid ingezet moet worden. VWS doet onder andere dit door:

- 1) De landelijke bekostigingsregels aan te passen, waardoor deze geen belemmering meer vormen voor de totstandkoming van persoonsvolgende zorg.
- 2) De bekend- en vindbaarheid van cliëntondersteuning Wlz te verbeteren.
- 3) Bij zorgkantoren blijvende aandacht te vragen voor persoonsvolgende zorg en daarin de "lessons learned" in de experimenteerregio's Rotterdam en Zuid-Limburg mee te nemen.
- 4) In overleg met de NZa en zorgkantoren te verkennen op welke wijze cliëntondersteuning het beste gefaciliteerd kan worden over de stelseldomeinen van Wmo en Wlz heen?

Mijlpalen aankomende periode

- Jaarlijks in september voor Prinsjesdag ontvangt de Tweede Kamer een brief over de voortgang van de pilot. Daarbij biedt VWS de taakopdrachten van de evaluatieonderzoeken van het komende jaar aan.
- In het komende jaar worden diverse onderzoeksrapporten verwacht. Voor een gedetailleerde planning van de evaluaties verwijs ik u naar de voortgangsrapportage die in September voor Prinsjesdag aan uw Kamer wordt gestuurd.

Vindplaats nadere toelichting (indien van toepassing)

- de [stand van zakenbrief VWS pilot Lerend evalueren](#) van afgelopen 27 mei (TK 31 865, nr. 144);
  - De jaarlijkse voortgangsrapportage die in september voor Prinsjesdag aan de Tweede Kamer wordt gestuurd.
-